МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВӀАШАГӀКХЕТА!

СЕРДАЛО
свет

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГӀалгӀай областнойн Грозненски городскойн комитетий а Нохч-ГӀалгӀай АССР Лаккхехьарча Совета а орган
Орган Чечено-Ингушского областного, Грозненского городского комитетов Коммунистической партии Советского Союза и Верховного Совета Чечено-Ингушской АССР

№ 88 (2609) | Ера, 2 ноябрь, 1961 шу. | Мах 2 кеп.

Советски Союза Коммунистически парте XXII-ча съездах бола
ИНФОРМАЦИОННИ ХОАМ

28-ча октябре Москве, съездий Кремлевски Двореце, дӀахо ший болх беш хилар КПСС аргӀанара XXII-гӀа съезд.

Іуйрийнарча заседане КПСС Уставе деча хувцамех доклад йир КПСС ЦК секретара нов. Ф. Р. Козлова.

Делегаташеи хьаьшашеи безаме тӀа а эцаш, съездага моаршалаш хийттар доазол дехьарча коммунистически болхлойи партей викалаша новкъосташа: Хильдинг Хагберга — Швеце Коммунистически парте председатела, Жералду Родригес Дос Сантоса — Бразильски коммунистически парте къаманна кулгала члена, Ибрагим Мустафас — Судански коммунистически парте ЦК Политбюро члена, Оскар Варгаса — Коста Рики Халкъа авангард яхача парте Национальни Комитета секретара, Хорхе Дель Прадона—Перуански коммунистически парте ЦК секретара.

Цул тӀехьагӀа КПСС ЦК Уставе деча хувцамех йола доклад ювца йолалу съезд. Заседане къамаьлаш дир новкъосташа: И. П. Казанеца — Украина Компарте ЦК шоллагӀча секретара, Н. Г. Егорычева — КПСС Московски горкома шоллагӀча секретара.

Сайрийнарча заседане КПСС Уставе деча хувцамех йола доклад дӀахо йийцар съездо. Заседане къамаьлаш дир новкъосташа: В. С. Толстикова — КПСС Ленинградски обкома шоллагӀча секретара, Ф. И. Голикова — Советски Эскареи ТӀема-Форда Флотеи Керттерча политически управлене начальника, С. К. Тока — КПСС Тувински обкома хьалхарча секретара, О. П. Колчина — КПСС Московски обкома шоллагӀча секретара, В. Е. Чернышева — КПСС Приморски крайкома хьалхарча секретара, А. В. Басова — КПСС Ростовски обкома хьалхарча секретара.

Делегаташеи хьаьшашеи безаме тӀа а эцаш съездага моаршалаш хийттар доазол дехьарча коммунистически болхлойи партей викалаша новкъосташа: Поль Вержеса — Реюньонски коммунистически парте хьалхарча секретара, Гудмундур Вигфуссона — Исланде Едини социалистически парце ЦК Политбюро члена, Хосе Санчес Верде — Сальвадора Коммунистически парте ЦК секретара, Хуан Дукоудрая — Доминикански халкъа социалистически парте ЦК секретара, Рубен Кастельяноса — Панама Халкъа парте ЦК секретара.

* * *

30-ча октябре Москве, съездий Кремлевски Двореце, дӀахо ший болх беш хилар КПСС аргӀанара XXII-гӀа съезд.

Іуйрийнарча заседаке делегацей цӀерагӀа заявленеш еш къамаьлаш дир новкъосташа: И. В. Спиридонова — Ленинградски областной парторганизаци, П. Н. Демичева — Московски городской парторганизаци, Г. Д. Джавахишвиле — Грузе Компарти, Д. А. Лазуркинас—1902-ча шера денз КПСС члена, Н. В. Подгорне — Украина Компарти. Къамаьлаш даьраша партийни организацешта а берригача къахьегамхошта а дагалаттар хойташ аьлар Владимир Ильич Ленина Мавзолея чухь И. В. Сталина кӀий чубола саркофаг дӀахо йитар бакъахьа дац, Сталина ленински васкеташ дохадар, Іаьдала керте ше хиларца вонаш дар, дуккхача цӀенача советски наха низаш дар бахьан долаш.

Берригаш раьза а болаш Владимир Ильич Ленина Мавзолея хьакъехьа решени тӀаэц съездо.

ТӀаккха дӀахо а КПСС Уставе деча хувцамех йола доклад ювца йолалу съезд. Заседане къамаьлаш дир новкъосташа: А. В. Георгиева — КПСС Алтайски крайкома хьалхарча секретара, Н. Н. Родионова — Казахстана Компарте ЦК шоллагӀча секретара, А. И. Шибаева — КПСС Саратовски обкома хьалхарча секретара, П. А. Леонова — КПСС Сахалински обкома хьалхарча секретара, З. Т. Сердюка — КПСС ЦК чуйоагӀача партийни тӀахьожама Комитета председатела хьалхарча заместитела, Ю. М. Вечеровас — «Солидарность» яхача савински фабрика ткачиха (Ивановски парторганизаци), Ф. С. Горячева — КПСС Новосибирски обкома хьалхарча секретара, С. Н. Щетинина—КПСС Иркутски обкома хьалхарча секретара, В. И. Губанова — Красногвардейски района «Победа» яхача колхоза парткома секретара (Ставропольски парторганизаци), В. А. Кочетова — писатела, «Октябрь» яхача журнала керттерча редактора.

КПСС Уставе деча хувцамех Ф. Р. Козлова яьча докладах йола пренеш соцае решени ю съездо.

КПСС Устава проекта хьакъехьарча тоадарашкеи тӀатохарашкеи хьажа комисси вӀашагӀйолл съездо.

Парте членалара дӀаваккхар, партийни бехктоккхам бар, ишттача кхыча персональни дешай хьакъехьа съезда цӀерах яхкийтача ерригача аппелаьцешка хьажар КПСС Центральни Комитета тӀадулл съездо.

Съезда цӀерах моаршал кхаьчад Гаите халкъа цхьоагӀон парте Къамий Советагара.

Сайрийнарча заседане съезд йолаелар ший ден порядка аргӀанарча дешага хьажа — парте центральни органаш харжа.

* * *

31 октябре Іуйрийнарча заседане съездо ладийгӀар парте центральни органаш харжара хьакъехьа счетни комиссе председатела нов. П. Н. Демичева баьча хоамага.

Берригаш раьза а болаш КПСС Центральни Комитета членаш, ЦК членалла кандидаташ, Центральни Ревизионни Комиссе членаш харжарах баь хоам чӀоаггӀа дӀаьхдаь тӀоараш а тохаш тӀаийцар съезда делегаташа.

Новкъоста Н. С. Хрущева белгалдаьккхар, парте центральни органаш хоржача хана берригаш раьза а болаш кхадж тассаро цӀаькха а тешалду вай ленински парте барт-цхьоагӀо чӀоагӀа хилара. Боккха тешам болаш шоаш лархӀарах хержача новкъостий цӀерах съезда делегаташта баркал оал цо.

Сайрийнарча заседане съезда председателал деш волча Н. С. Хрущева хоам бир, хиннача Центральни Комитета Пленумо ЦК Президиум, ЦК Секретариат хержа хиларах, КПСС ЦК чуйоагӀача партийни тӀахьожама Комитета председатели, партийни тӀахьожама Комитета председатела хьалхара заместители чӀоагӀваь хиларах. Цо иштта хоам бир, Центральни Ревизионни Комиссе, Комиссе председатель хержа хиларах.

ЦК Президиумо чӀоагӀйир РСФСР йола ЦК Бюро.

Комиссеш докладаш яьчул тӀехьагӀа КПСС Центральни Комитета XXII-ча съезда яьча отчетах берригаш раьза а болаш резолюци, КПСС Программа, КПСС Устав тӀаийцар.

Лоацца хаддаш дола къамаьл дир новкъоста Н. С. Хрущева. Цо дӀакхайкадир Советски Союза Коммунистически парте XXII-гӀа съезд дӀакъайла хилар. Делегаташа а хьаьшаша а чӀоаггӀа дог ура а этта «Интернационал» яха парте гимн аьлар.

Владимир Ильич Ленина Мавзолея хьакъехьара

КПСС XXII СЪЕЗДА СОЦАМ

Советски Союза Коммунистически парте XXII съездо **соцам бу:**

1. Владимир Ильич Ленин — цӀаккха а лергвоаца Советски Союза Коммунистически партии Советски пачхаьалкхеи вӀашагӀъеллар, дерригача дунен тӀарча къахьегамхой баьччеи хьехархои виц ца валийтар духьа ЦӀеча майдан тӀа Кремлевски пена юххе хьалъяьча Мавзолеях хӀанз денз цӀи ишта йоаккхийла: **Владимир Ильич Ленина Мавзолей.**

2. ДӀахо йодача хана И. В. Сталина кӀий чубола саркофаг Мавзолее лоаттаелга бакъахьа доацаш лоархӀалда, хӀана аьлча, культ личности йолча хана Сталина ленински васкеташ чӀоаггӀа телхадаро, шийга Іаьдал кхачарца зуламаш леладаро, цӀенача советски наха духьал дуккха репрессеш лелаяро, иштта кхыча гӀулакхаша В. И. Ленина Мавзолее кхы дӀахо лоаттабе йиш йоацаш хулийт цун дакъа чуулла кӀий.

Хроника

КПСС XXII съезда Соцам кхоачаш а беш, И. В. Сталина дакъа чуулла кӀий, Владимир Ильич Ленина Мавзолеера ара а баьккха Кремлевски пенага бихьаб.

Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитета Пленумах бола
ИНФОРМАЦИОННИ ХОАМ

1961 шера 31 октябре Советски Союза Коммунистически парте XXII-ча съездо хержача КПСС ЦК Пленум хилар:

Пленумо **КПСС ЦК Президиум** хержар е состав а йолаш:

Президиума членаш: новкъостий Брежнев Л. И., Воронов Г. И., Козлов Ф. Р., Косыгин А. Н., Куусинен О. В., Микоян А. И., Подгорный Н. В., Полянский Д. С., Суслов М. А., Хрущев Н. С., Шверник Н. М.

Президиума членалла кандидаташ: новкъостий Гришин В. В., Рашидов Ш. Р., Мазуров К. Т., Мжаванадзе В. П., Щербицкий В. В.

Пленумо **КПСС ЦК Секретариат** хержар е состав а йолаш: новкъост Хрущев Н. С. — КПСС ЦК Хьалхара секретарь, новкъостий Козлов Ф. Р., Демичев П. Н., Ильичев Л. Ф. Куусинен, О. В., Пономарев Б. Н., Спиридонов И. В., Суслов М. А., Шелепин А. Н.

КПСС ЦК чуйоагӀача партийни тӀахьожама Комитета председателал Шверник Н. М., партийни тӀахьожама Комитета председатела хьалхарча заместителал новкъост Сердюк З. Т. хержар Пленумо.

КПСС ЦК РСФСР гӀоллара Бюро

КПСС ЦК Президиумо укх составах чӀоагӀъяьй КПСС ЦК РСФСР гӀоллара Бюро:

Новкъост Хрущев Н. С. — Председатель.

Новкъост Воронов Г. И. — Председатела хьалхара заместитель. Новкъост Ломако П. Ф. — Председатела заместитель.

Бюро членаш новкъостий: Абрамов Г. Г., Ефремов Л. Н., Кириленко А. П., Органов Н. Н., Полянский Д. С., Романов А. В., Чураев В. М., Яснов М. А.

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ ЦЕНТРАЛЬНИ РЕВИЗИОННИ КОМИССЕ

1961-ча шера 31-ча октябре заседани хилар Советски Союза Коммунистически парте Центральни Ревизионни Комиссе.

Центральни Ревизионни Комиссе Муравьева Н. А. Комиссе председателалла хержар.

Парте XXII съездо хержача Советски Союза Коммунистически парте ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТА СОСТАВ

Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитета членаш

1. Абрамов Г. Г.
2. Абрасимов П. А.
3. Аджубей А. И.
4. Андропов Ю. В.
5. Аристов А. Б.
6. Афанасьев С. А.
7. Ахундов В. Ю.
8. Баграмян И. Х.
9. Басов А. В.
10. Бенедиктов И. А.
11. Бещев Б. П.
12. Бирюзов С. С.
13. Бодюл И. И.
14. Брежнев Л. И.
15. Вершинин К. А.
16. Волков А. П.
17. Воробьев Г. И.
18. Воронов Г. И.
19. Воронов Ф. Д.
20. Гаганова В. И.
21. Гаевой А. И.
22. Галаншин К. И.
23. Гарбузов В. Ф.
24. Георгиев А. В.
25. Голиков Ф. И.
26. Горшков С. Г.
27. Горячев Ф. С.
28. Гречко А. А.
29. Гришин В. В.
30. Гришин К. Н.
31. Гришманов И. А.
32. Громыко А. А.
33. Грушецкий И. С.
34. Даниялов А. Д.
35. Дауленов С.
36. Дементьев П. В.
37. Демичев П. Н.
38. Денисов Г. А.
39. Джавахишвили Г. Д.
40. Дыгай Н. А.
41. Дымшиц В. Э.
42. Егорычев Н. Г.
43. Елютин В. П.
44. Енютин Г. В.
45. Ермилов В. В.
46. Ефремов Л. Н.
47. Ефремов М. Т.
48. Жегалин И. К.
49. Заробян Я. Н.
50. Засядько А. Ф.
51. Захаров М. В.
52. Зорин В. А.
53. Иващенко О. И.
54. Игнатов Н. Г.
55. Игнатов Н. Ф.
56. Ильичев Л. Ф.
57. Кавун В. М.
58. Казанец И. П.
59. Калмыков В. Д.
60. Калнберзин Я. Э.
61. Капитонов И. В.
62. Келдыш М. В.
63. Кириленко А. П.
64. Киселев И. И.
65. Киселев Т. Я.
66. Клименко В. К.
67. Коваленко А. В.
68. Кожевников Е. Ф.
69. Козлов Ф. Р.
70. Кокарев А. А.
71. Комяхов В. Г.
72. Конев И. С.
73. Коновалов Н. С.
74. Корнейчук А. Е.
75. Коротченко Д. С.
76. Корытков Н. Г.
77. Костоусов А. И.
78. Косыгин А. Н.
79. Крахмалев М. К.
80. Крылов А. Г.
81. Крылов Н. И.
82. Кузнецов В. В.
83. Кулаков Ф. Д.
84. Кунаев Д. А.
85. Курбанов Р.
86. Куусинен О. В.
87. Кучеренко В. А.
88. Кучумов П. С.
89. Кэбин И. Г.
90. Лесечко М. А.
91. Ломако П. Ф.
92. Лубенников Л. И.
93. Ляшко А. П.
94. Мазуров К. Т.
95. Малиновский Р. Я.
96. Мануковский Н. Ф.
97. Манякин С. И.
98. Мжаванадзе В. П.
99. Микоян А. И.
100. Михайлов Н. А.
101. Монашев Л. Г.
102. Москаленко К. С.
103. Мурысев А. С.
104. Мухитдинов Н. А.
105. Насриддинова Я. С.
106. Николаева Т. Н.
107. Новиков А. Н.
108. Новиков И. Т.
109. Нуриев З. Н.
110. Овезов Б.
111. Органов Н. Н.
112. Павлов С. П.
113. Патоличев Н. С.
114. Пегов Н. М.
115. Пельше А. Я.
116. Подгорный Н. В.
117. Полянский Д. С.
118. Пономарев Б. Н.
119. Попова Н. В.
120. Поспелов П. Н.
121. Притыцкий С. О.
122. Пузанов А. М.
123. Пысин К. Г.
124. Расулов Д.
125. Рашидов Ш. Р.
126. Розенко П. А.
127. Руденко Р. А.
128. Руднев К. Н.
129. Румянцев А. М.
130. Рябиков В. М.
131. Сатюков П. А.
132. Сенин И. С.
133. Сердюк З. Т.
134. Синица М. С.
135. Скрябин В. В.
136. Славский Е. П.
137. Смирнов Л. В.
138. Снечкус А. Ю.
139. Соболь Н. А.
140. Соколов Т. И.
141. Соловьев Л. Н.
142. Соломенцев М. С.
143. Спиридонов И. В.
144. Степанов С. А.
145. Сурганов Ф. А.
146. Суслов М. А.
147. Табеев Ф. А.
148. Титов В. Н.
149. Титов Ф. Е.
150. Толстиков В. С.
151. Толубеев Н. П.
152. Устинов Д. Ф.
153. Усубалиев Т.
154. Федосеев П. Н.
155. Фокин В. А.
156. Фурцева Е. А.
157. Хрущев Н. С.
158. Червоненко С. В.
159. Чернышев В. Е.
160. Чуйков В. И.
161. Чураев В. М.
162. Шверник Н. М.
163. Шевченко В. В.
164. Шелепин А. Н.
165. Шелест П. Е.
166. Шибаев А. И.
167. Шитиков А. П.
168. Школьников А. М.
169. Шолохов М. А.
170. Шурыгин В. А.
171. Щербицкий В. В.
172. Щетинин С. Н.
173. Юнак И. Х.
174. Якубовский И. И.
175. Яснов М. А.

Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитета членалла кандидаташ

1. Абдуразаков М.
2. Анналиев А. А.
3. Антонов А. К.
4. Антонов В. И.
5. Арушанян Ш. М.
6. Афанасенко Е. И.
7. Афанасьев П. Я.
8. Базовский В. Н.
9. Бакаев В. Г.
10. Батицкий П. Ф.
11. Бейсебаев М.
12. Борисов А. Ф.
13. Борисов С. З.
14. Бочкарев А. П.
15. Брехов К. И.
16. Бубновский Н. Д.
17. Буденный С. М.
18. Булгаков А. А.
19. Бутома Б. Е.
20. Бухаров А. С.
21. Варенцов С. С.
22. Ватченко А. Ф.
23. Воронина П. А.
24. Гаврилов М. А.
25. Герасимов К. М.
26. Гетман А. Л.
27. Грибачев Н. М.
28. Густов И. С.
29. Денисов Г. Я.
30. Диордица А. Ф.
31. Долинюк Е. А.
32. Дрыгин А. С.
33. Емельянов В. С.
34. Епишев А. А.
35. Еременко А. И.
36. Ермин Л. Б.
37. Жигалин В. Ф.
38. Журавлева М. И.
39. Захаров М. Е.
40. Золотухин Г. С.
41. Зотов В. П.
42. Иващенко А. В.
43. Искендеров М. А.
44. Ислюков С. М.
45. Ишков А. А.
46. Казаков М. И.
47. Каиров И. А.
48. Кальченко С. В.
49. Кандренков А. А.
50. Карлов В. А.
51. Кахаров А.
52. Кириллин В. А.
53. Клаусон В. И.
54. Климов А. П.
55. Коваль И. Г.
56. Кованов П. В.
57. Козинец Н. Ф.
58. Козлов В. И.
59. Козырь П. П.
60. Коломиец Ф. С.
61. Колчина О. П.
62. Конотоп В. И.
63. Корниец Л. Р.
64. Кортунов А. К.
65. Кочинян А. Е.
66. Кошевой П. К.
67. Кротов В. В.
68. Кузьмич А. С.
69. Кумыкин П. Н.
70. Курашов С. В.
71. Лаврентьев М. А.
72. Леонов П. А.
73. Лощенков Ф. И.
74. Лыкова Л. П.
75. Лутак И. К.
76. Мальбахов Т. К.
77. Мамай Н. Я.
78. Мамбетов Б.
79. Марченко И. Т.
80. Машеров П. М.
81. Мельников Н. А.
82. Меньшиков М. А.
83. Мусаханов М. М.
84. Мюрисеп А. А.
85. Николаев К. К.
86. Новиков К. А.
87. Ольшанский М. А.
88. Орлов Г. М.
89. Осипов Г. И.
90. Павлов Г. С.
91. Палецкис Ю. И.
92. Патон Б. Е.
93. Пейве Я. В.
94. Пеньковский В. А.
95. Петухов Б. Ф.
96. Пименов М. А.
97. Плиев И. А.
98. Полехин М. А.
99. Поликарпов Д. А.
100. Поляков В. И.
101. Поляков И. Е.
102. Пономарев М. А.
103. Попов Г. И.
104. Постовалов С. О.
105. Привалов М. М.
106. Псурцев Н. Д.
107. Пузиков С. Т.
108. Пушкин Г. М.
109. Родионов Н. Н.
110. Рокоссовский К. К.
111. Романов А. В.
112. Рудаков А. П.
113. Руденко С. И.
114. Савицкий Е. Я.
115. Саюшев В. А.
116. Семенов В. А.
117. Семенов И. М.
118. Семенов Н. Н.
119. Семичастный В. Е.
120. Сербин И. Д.
121. Сизов Г. Ф.
122. Скачков С. А.
123. Скочилов А. А.
124. Скулков И. П.
125. Смирнов А. И.
126. Смирнов В. А.
127. Смирнов Н. И. (Госплан)
128. Смирнов Н. И.
129. Соколовский В. Д.
130. Сотников В. П.
131. Степанов В. П.
132. Строкин Н. И.
133. Струев А. И.
134. Стученко А. Т.
135. Судец В. А.
136. Сурков А. А.
137. Тарасов А. М.
138. Твардовский А. Т.
139. Тикунов В. С.
140. Тимошенко С. К.
141. Тихонов Н. А.
142. Тока С. К.
143. Федоров В. С.
144. Филиппов В. Р.
145. Фирюбин Н. П.
146. Флорентьев Л. Я.
147. Францов Г. П.
148. Фролов В. С.
149. Хитров С. Д.
150. Худайбердыев Н. Д.
151. Чабаненко А. Т.
152. Шокин А. И.
153. Шумаускас М. Ю.
154. Щербина Б. Е.
155. Юсупов И.

Советски Союза Коммунистически парте Ревизионни Комиссе членаш

1. Абдразяков А. А.
2. Абызов В. П.
3. Багдасарян О. М.
4. Байрамов Н.
5. Баскаков С. А.
6. Бойкова А. П.
7. Бугаев Е. И.
8. Буркацкая Г. Е.
9. Виноградов С. А.
10. Владыченко И. М.
11. Горкин А. Ф.
12. Городовиков Б. Б.
13. Горюнов Д. П.
14. Грибков М. П.
15. Дементьева Р. Ф.
16. Джафаров С. М.
17. Дзоценидзе Г. С.
18. Дмитрин А. Г.
19. Дрозденко В. И.
20. Егоров А. Г.
21. Елистратов П. М.
22. Жуков Г. А.
23. Загафуранов Ф. З.
24. Зимянин М. В.
25. Кабалоев Б. Е.
26. Кабков Я. И.
27. Кодица И. С.
28. Козлов Г. И.
29. Кочетов В. А.
30. Красовский С. А.
31. Крейзер Я. Г.
32. Кулатов Т.
33. Куликова М. В.
34. Лобанок В. Е.
35. Малин В. Н.
36. Мартынов Н. В.
37. Миронов Н. Р.
38. Миронова З. В.
39. Морозов П. И.
40. Московский В. П.
41. Муравьева Н. А.
42. Орлов М. А.
43. Панюшкин А. С.
44. Панькин И. С.
45. Пигалев П. Ф.
46. Подзерко В. А.
47. Попов Б. В.
48. Прокофьев А. А.
49. Промыслов В. Ф.
50. Рахматов М.
51. Семенов В. С.
52. Сенькин И. И.
53. Серов В. А.
54. Скрипко Н. С.
55. Смирнов В. И.
56. Снастин В. И.
57. Солдатов А. А.
58. Старовский В. Н.
59. Степаков В. И.
60. Трофимов А. С.
61. Хренников Т. Н.
62. Чередниченко Е. Т.
63. Шарипов И.
64. Шикин И. В.
65. Шуйский Г. Т.

Советски Союза Коммунистически парте XXII-гIа съезд

КПСС XXII-ча съезде 1961 шера 27 октябре
НОВКЪОСТА Н. С. ХРУЩЕВА ДОШ ХАДДАШ ДАЬ КЪАМАЬЛ

Съезда парте Центральни Комитета яь отчети Советски Союза Коммунистически парте Программах йола доклади йийцачул тIехьагIа дош хаддаш ше къамаьл деш, новкъоста Н. С. Хрущева белгалдоаккх, XXII-гIча съездо къаьгга хьахьекхар вай ленински парте цхьоагIо, дерригa советски халкъ цунна гонахьа кхотадалар, XX-ча съездо оттаяь лини йизза нийса хилар. ХIанз кхы а дикагIа гуш да культ личности йолча хана тIабижа берригa бIеха тIоа дIабаьккха, XX-ча съездо керда оагIув вай парте историна юкъеяхьар, вай мохк а дерригача дунен тIара коммунистически болхлойи болам а дегIабоалабара дика влияни яь хилар.

Съездо керттера теркам тIабохийт парте Программана — коммунизм хьалъяра Программана. Массаболча делегаташа шоаш къамаьлаш деш Программа проект мога а еш, гIулакхаца дийцар из кхоачашъяра хаьдда дола практически наькъаш.

XXII-ча съезде 80 марксистски-ленински парте делегацеш хиларо, цар даьча къамаьлаша хьахьекхар, дунен халкъий коммунистическии болхлойи, хIаьта иштта къамаш-мукъадахареи болам чIоагIа лакхбалар, берригача мехкий коммунисташ пролетарски интернационализма принципашта тешаме хилар.

Советски правительства арахьарча политика дешаш дувцаш, Н. С. Хрущева къаьгга доашхаш дувц германски машара договор дара лоархIамахи цу ларда тIа Малхбузерча Берлинера хьал лер тIа даккхарахи. Цо белгалдоаккх, машар безаш вай оттаяьча предложенешта жоп луш малхбузерча паччахьалкхенаша герз бе долларгда оаха яхаш гуччахьа кхерам тIатувсаш хилар. Дукха ха я царна чоалхане йоаца истина — Советски Союзаца, ерригача социалистически лагерца тахан кхетама позице тIара мара, низа позице тIара дувца йиш ца хилар ха деза.

Центральни Комитета отчета тIа хьалххехьа а белгалдаьккхача тайпара Советски правительства лерхIачох, нагахьа санна малхбузера паччахьалкхенаш германски проблема вIаштIехьаяккха кийча хуле, из ювцара ханах дола дош иштта лоархIам болаш хургдац.

Цхьабакъда, Советски Союзо дергдолаш дац переговорий духьа переговораш елга, цунах пайда а эцаш малхбузерча мехкий викалаша Европера хьал машара лер тIа доаккхилга тIехьадоаккхаргдолаш.

Вай мехка ядерни герза тохкамаш делга юхадоладарах лаьца Н. С. Хрущева йоах, духхьалара кхерамаш тIатувсарахи тIом хьара кхерам хиларахи Советски Союз яланзар ший обороноспособность чIоагIъяра, советски халкъ, социализма мехкий доккха доттагIал дола дерригa халкъаш лорадара эша гIулакхаш данза.

Советски Союза оборона чIоагIъеш, вай из ду воай хьаштий духьа даь ца Iеш, машар безача дерригача халкъий, дерригача адамий хьаштий духьа а. Машара моастагIаша вайна кхерам тIатувсача хана царна дуьхьал низ оттабе беза, цул совгIа царчул чIоагIагIа а болаш, йоах Н. С. Хрущева.

Вай цIаькха а США, Англе, Франце, Малхбузерча Германе. кхыча мехкий кулгалхой теркам тIабохийт, йоах Н. С. Хрущева, эггара кхетам болашагIа долчоа — «низа позице тIареи» «шийлача тIемеи» политика бортал аракхосса езаш хилара. Дунен халкъий гIулакхашта юкъе машаре дахара реалистически политика лелае еза.

Дош хаддаш къамаьл деш Н. С. Хрущева гучайоаккх КПСС XX-ча съезда линена духьал къовсам лоаттабара новкъа, Советски Союзацареи кхыча социалистически мехкашцареи доттагIал дохадара новкъа баьннача Албански Къахьегама парте кулгалхоша лаьца гIалате позици. XXII-ча съезде делегаташеи вежарашха йолча партей викалашеи даьча къамаьлаша тешавеш чIоагIду советски-албански гIулакхаш вIаштIехьдоацаш латтарах принципиальни а гуччахьа а съездага вай парте Центральни Комитета дIахайтар чIоаггIа нийса хилар.

Дош хаддаш къамаьл деш боккха теркам тIабохийт культ личности харцъярцеи партена духьалара фракционни группа гучаяьккха йохаярцеи дувзаденнача дешашта. Культ личности йолча хана парти лерттIарча вахарах яьккха хилар белгалдоаккх Н. С. Хрущева. Iаьдал шоай хьаштдар де шоай бе деллача наха партена отчеташ яц, тIахьожама кIалхара бувл. Цунца латт керттера кхерам.

Шоаш къамаьлаш деш дуккхача делегаташа дорха а болаш дийцар партена духьаларча группана юкъерчарех, цар даьча зуламий факташ кхийлар. Уж эгIазбахар довзаш а доагIаш а да.

К. Е. Ворошилова хьакъехьа дувц тIаккха Н. С. Хрущева. Центральни Комитета духьала лоаттабеча къовсаме пайда ийцар цунах антипартийни группо. Нов. Ворошилова доккхий гIалаташ даьд. ХIаьта а, йоах Н. С. Хрущева, антипартийни группацарча вокх керттерча доакъошхошца, масала, Молотовца, Кагановичаца, Маленковца санна ца хулаш, цунца кхыча тайпара хила деза, аьнна хет сона. ЦК июньски Пленума болх дIаболабеннача юххье, фракционерашца чIоаггIа къовсам лаьттача хана, антипартийни группана духьаларча къовсаме Центральни Комитета членаш чIоагIа хилар шийна хайначул тIехьагIа, К. Е. Ворошилова кхетадир партена духьалбараштa тIехьаваьнна ше хилар, хIаьта антипартийни группа гIулакхаш харцахьа а лаьрхIа ше гIалатваьнна хилар кхетадир. Цу тайппара цо цхьадолча даькъе Центральни Комитета новкъостал а дир. Хозза уйла а яь къоастаде деза вай цун дош, гешт де деза вай цунна.

XXII-ча съездо бокъонца бакъдир парте XX-ча съезда никъ, партийнии паччахьалкхени вахара ленински нормаш юхаметтаоттаяра, дIахо дегIайоалаяра, кулгалдара бола парте лоархIам лакхбара, дуккхача наьха творчески хьинар айдара никъ эггара нийсагIа бола никъ хилар. XXII-ча съездо чIоагIбу из бакъахьара никъ.

Вай парте Центральни Комитета балха хьакъехьа съезде дуккха къамаьлаш деча хана, йоах дIахо Н. С. Хрущева, каст-каста вай кепа йоазон тIа а, къаьстта ший тайпара со хеставу, партеи правительстваи лоархIамера гIулакхаш чакхдоахача хана аз лоаца дакъа белгалдоах. Цу новкъосташка из дувцийташ йола дика уйлаш аз кхетаю. ХIаьта а, пурам да сона, са цIерах мел дувцар вай ленински парте Центральни Комитета цIерах, ЦК Президиума цIерах лархIа дезаш хилар долчча бесса дIаала, хIана аьлча цхьаккха а доккха гIулакх, цхьаккха а бехктокхамера къамаьл къаьстта цхьанне указанех деш а доацаш, коллективно дувцарахи коллективно къоастадарахи хьахиннар да.

Культ личноста дегазача гIулакхашта лаьрххIа духьал а болаш марксисташа-ленинцаша массаза сий даьд кулгалхой, дIахо дерг а да. Цхьабакъда, харцахьа хургдар моллагIа вале а вола кулгалхо къаьстта лакхвар, хьалхле лелаеча коллективах из хьакъоаставар, боарам боаццаш чIоагIа из хеставар. Из марксизма-ленинизма принципашта духьала да.

ТIеххьагIара дош оалаш даьча къамаьла цхьа дакъа хетаду шин идеологена — Iилман коммунизма марксистски теоре тIа хьахьекхача болхлой класса идеологеи эксплуататорски классай идеологе, буржуазни идеологеи — къовсама. Iилман социализма идеяш адамаш шийна мутIахьа а даь, боккха материальни низ а хинна дIаэттай. ХIанз эггара хьалха латтача общества даькъо лоаттабаь ца Iеш, вокх социалистически мехкий дерригача халкъаша а къовсам лоаттабу коммунизма сийлахь-йоккха идеалаш кхоачашъяра тIехьа.

ЧIоагIа доккхий декхараш да XXII-ча съездо партенеи халкъаи хьалхашка оттадераш.

Коммунизма малх хьалбоалаш латт вай мехка, йоах Н. С. Хрущева юххера а. Цу маьлха сердал вай йоккхача дикача Даьхене дIакхастаргйола ди воай хьинарерча къахьегамца гаргадоаладар духьа мел эшар дергда вай! Сий долча ленински парте хьалхленца — коммунизма коталонгахьа долле! — цу тайпарча дешашца чакхдаьккхар ший къамаьл Н. С. Хрущева, съезда делегаташеи хьаьшашеи чIоаггIа, дIаьхдаь детташ тIоараши моаршала цIогIарчи а долаш.

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ УСТАВА ЮКЪЕРЧА ХУВЦАМЕХ

Советски Союза Коммунистически парте XXII-гIча съезде КПСС ЦК секретара новкъоста Ф. Р. КОЗЛОВА яь доклад

КПСС Устава юкъе хиннача хувцамий хьакъехьара дош вай съезде дувцилга, йоах нов. Ф. Р. Козлова, бокъонца закона боарамах да. Кердача Программо керда, кхы а доккхагIа дола декхараш тIадохк партена, берригача коммунисташта, шерра коммунистически общество хьалъяра декхарашца дувзаденна.

Сийлахь-воккхача Ленина хьийхад, массаза а, партена хьалхашка керда декхараш оттача хана цо вIаштIехьъяха еза ший балха исторически хьалашка хьежжа хургйола а уж декхараш кхоачашделга Iалашдергдола а организационни формаш, ший чурча вахара бокъонаши боарамаши. Уж положенеш ларде лийцай Центральни Комитето съезд хьажийта тIаена КПСС Устава проект ше оттаеча хана.

ХIанзарча хьалашка, йоах дIахо докладчико, боарам боаццаш лакхлу хIара коммуниста лоархIам, партенеи халкъаи хьалхашкара цун бехктокхам, парте члена цIи лакхлу. Программа цу положенешка хьежжа Устава проекта тIа белгалдаьд коммуниста керттера декхараш а КПСС членалла дIаэцареи дIаваккхареи порядок нийсъеш дола организационни боарамаш а.

Парте членалла дIаэцарах дола дош партийни строительства овлан тIарча декхарех цаI да. Устава проекта хьалхарча параграфа тIа ше йолчча бесса юс парте членалла дIаэцара йола ленински принцип. Укхаза керда да, парте хила йиш я «коммунизм хьалъеча дика дакъа лоацаш вола» моллагIа СССР гражданин, аьнна оттадаьр. Парте вахара кердача хьалаша дIадехарашка хьежжа да из, шерра коммунистически общество хьалъеча хана КПСС члена цIи лелае хьакъ долчун лоархIамегIа дола декхар да из.

Коммуниста декхар да, йоах дIахо докладчико, коммунистически общества, сега оамалаш эргаяьха тоаярай цунна кхетам баларай хадданза новкъостал делга, моллагIа тайпа буржуазни идеологе гIулакхашца, частнособственнически психологех юхедисарашца, дIаяхача замах юхедисача кхыча гIулакхашца хоадамболлаш къовсам лоаттабелга, коммунистически хьехама боарамаш кхоачашдара шийгара хьокхам луш хулга, массаза а массадолча гIулакха а ший хьаштел лакхагIа общества хьашташ лоаттаделга.

Парте члена эггара лоархIамегIарча декхарех цаI да критикеи самокритикеи дегIайоалаяр, доаца доккхал дара, сонтала, карагIдаьннарех кхоачамбара, бюрократизмана, местничествана духьала къовсам лоаттабар.

Вай парте низи из эшаргйоацаш хилари — цун мугIараш цхьоагIо йолаши дохаргдоацаш кхотаденнеи хиларца, сакхетамера аьшка дисциплина хиларца. Парте член декхарийла ва парте идейнии организационнии цхьоагIо лорае, фийле йолаш хила, коммуниста сий дола цIи лелае, хьакъ доаца нах парте мугIарашта юкъе ца ухийташ из лорае.

Бокъо йоацаш чIоагIагIа йола партийни наказани ерг ца хилара тешам вIаштIехьбаккхари коммуниста кхел нийсъяра бола партийни организацей бехктокхам лакхбари духьа, йоах докладчико, керда положени юкъейийхьай Устава проектана: партера дIаваккхара хьакъехьа юххьанцарча организаце яь решени тIаийцарг лоархI, нагахьа санна цунна тIехьа аханел совгIачар яь ца Iеш, собране баьхкача парте членех шин даькъал кIезигагIа боацараша голосовани йойя.

Устава проекта тIа цхьан лерраргIа чакхйоах парте вахар чу демократически бокъонаш шеръяра идея, парте ерригача организацей хьинари самодеятельностьи дIахо дегIайоалаергйола а берригa коммунисташ чIоаггIача творчески партийни балха юкъеозаргбола а хьал из хиларах тарра.

Йохаргйоаца парте организационни вIашагIкхетара лард я демократически централизма ленински принцип. ВIашагIкхетари чIоагIагIа йола дисциплина хилари шеррача парте чухьарча демократеца боаррамагIа цхьана тарду цо. Iоаьча партийни опыта ларда тIа а егIа, йохаргйоаца партийни строительства из ленински принцип Устава проекто дегIайоалаю.

Iалаьмате боккха лоархIам болаш я, партийни кулгалдара лакхехьара принцип, йоах нов. Козлова, Устава проекта тIара, партии цун органаши цхьан оагIорахьара, тIагIоллара еча решенеехи гIулакхехи лораяра тешам луш дола коллективни кулгалдар.

КПСС Программага хьежжа Устава проекта тIа а оттадаьд партийни комитетий состави кулгалдари юкъ-юкъе керда доахалда, аьнна.

Парте чухьара демократи дIахо дегIайоалаярца дика тарлуш да Устава проекта тIа оттадаь дола партийни органаш шоай балха хьакъехьа даим партийни организацешка хоам бе декхарийла еш хилар.

Парти чIоагIа я ший членаш хьинар долаш хиларца. Коммунисто, йоах докладчико, лакхехьа латтача партийни органий решенеш кхоачашъяь ца Iеш, уж решенеш кийчъеча юкъе шийна моггача тайпара ше а дакъа лоац. Цудухьа йизза торо хилийта еза къовсам тIа долчеи дика кхетадеш доацачеи дешай хьакъехьа къаьст-къаьстача организацешка санна, ерригача парте чухь а партийни политикаи дискуссеш яреи дешаш паргIатта а гIулакхаца а дувца. Из да Устава проекта тIа белгалдаьккхар а.

Парте Устава проекта тIара лоархIамера башхало я моттигерча партийни органий лоархIам лакхбар, областа, краяна, республикана хьалхашка латта боахама-политически декхараш шоай инициативах а шоашкара а кхоачашдара йола цар бокъонаш шеръяр. ХIаьта а ала дезаш да, йоах нов. Козлова, КПСС — партей е партей комитетий федераци ца хилар. Из централизованни организаци я.

Парте бокъо яц, йоах дIахо нов. Козлова, ший мугIарий идейнии организационнии цхьоагIо бахьан долаш лоаттабеча къовсама средстваш ший арсенала юкъера дIаяха. Цудухьа Устава тIа тешал лу кIеззига мара боацараш шоай лоIам дуккхагIбарех дIахьоарчабе гIертара духьал а группировкаш вIашагIйохка гIертараи парти екъа гIертараи духьал а.

Советски общества чухь йисаяц партена юкъе моллагIа яле а оппортунистически течениеш хила йиш йолаш социальни кIийле, аьнна белгалдоаккх докладчика. Цхьабакъда, цхьаццабола нах е группаш идейни лорзагIа бувлара моттигаш хIанз а дIаяьхаяц. Дика довзаш да парте XX-ча съездо оттаяь ленински курс чакх ца яккхийта гIерташ мел къиза духьал яьлар Молотов, Каганович, Маленков, Ворошилов, Булганин, Первухин, Сабуров, царех дIакхийтта Шепилов юкъехинна партена духьалара фракционни группа.

Партийни вахара ленински принципашта тIерабаьлар цу группана юкъе дакъа лоацараш. ФуннагIа даь а шоай партена духьалара уйлаш чакхъяха гIийртар уж, къайлагIа вIашагIа а беттaлуш, партенеи мехкаи деш дола доал шоай бе долла планаш увттаеча дIакхоачадаьдар цар шоай гIулакх. Произволахи репрессехи со мукъа ма вий, аьнна цхьанне а ала йиш йоацача, вай партенеи мехкаи хала хинна культ личности йолча хана доал деш хиннача, харцахьарча методийи гIулакххийи ханашка вай юхадига беннабар Молотови кхыбараши.

Факташа хьахьокх, йоах докладчико, партена духьалара группа вIашагIъеллараш хIанз а шоай харц уйлаш лоаттае гIерташ хилар. Цу хьакъехьа къаьстта чIоагIа эттав Молотов. Кхыметтел КПСС керда Программа ший чулоацамга диллача антиреволюционни я, аьннад цо. Цунна, Молотовна, цхьаккха хIама хетац дерригача халкъо Программа ювцача хана партеи, вежарашха йолча марксистски-ленински партешеи массане а могаяр, цIена уйла йолча дунен тIарча берригача наха цунах вай заман Коммунистически Манифест я яхаш хилар.

Албански Къахьегама парте кулгалхой интернационализмаи партийни хьалхле лелаяреи ленински принципаш тIара бовлара факташ ювцаш, нов. Козлова йоах:

— Албански кулгалхошка сектантски гIулакхаш дитийта гIерташ дуккхаза а де йиш мел яр даьчул тIехьагIа, пролетарски интернационализма принципий хьакъехьа уж лорзагIа балара харц, во никъ цу кулгалхой бехкагIа вай идейни моастагIашта дIабайзачул тIехьа фу де декхарийла яр Центральни Комитет? Гучох цу хьале албански лидераша леладу антиленински гIулакхаш принципиально харцдар, барт эгIар дIадаккха никъ лаха гуччахьа тIахьехар цу дешай хьакъехьа цаI мара йоаца нийса, цIенхаштта марксистски-ленински поход яр. Цудухьа Центральни Комитета съезде яьча ший отчета тIа дийцар - Албански Къахьегама парте кулгалхоша лаьцача харцахьарча наькъах дола бакъдар.

Вай хьадда ала деза, вежарашха йолча коммунистическии болхлойи партей бокъонца йола цхьоагIо албански кулгалхоша лаьца харцахьара лини ца ювцаш йитарца а йоацаш принципиальни марксистски - ленински ларда тIа мара хургьяц.

Парте районни, городской, окружной, областной, краевой организацей, союзни республикай компартей, цар хьалхле лелаеча органий балха тIехь керттерадар парте политика, КПСС ЦК-а директиваш чакхъяхар да, йоах дIахо нов. Козлова. Из юкъара декхар хьадда оттаду Устава проекта тIа парте моттигерча организацейи цар хьалхле лелаеча органийи керттерча декхарий хьисапе.

Идейни, кхетам бола, хьинар дола тIемахо а хинна коммунист дIаотташ йола парте керттера звено я юххьанцара партийни организаци, аьле белгалдоаккх докладчико. Юххьанцарча партийни организацей теркама юкъаметте латта керттерадар да хIанз коммунизма материально-технически база йиллара, коммунистически общественни гIулакхаш дегIадоаладара тIехьа лоаттабу къовсам, къахьегамхошта коммунистически кхетам балара дешаш.

Уж декхараш толамца кхоачашдара эша низ бола а хIама дулу а средство — администраце балха тIахьожам лоаттабе йола бокъо я производственнии торговии предприятей, совхозий, колхозий юххьанцарча организацешка. Из бокъо лу юкъарчал доацаш производстваца ювзаенна йолча проектни учреждений, конструкторски бюрой, Iилма-тохкама институтий юххьанцарча организацешта а.

Партена ший сийлахь-доккхий декхараш кхоачашдулургдац, нагахьа санна, цо ший берригa членаши берригa советски нахи коммунистически моральни уйланца, боккхача сакхетамца, идейностаца, къахьегам безарца, дисциплина йолаш кхета ца бой. Цу хьакъехьа Iалаьмате боккха лоархIам болаш хургда КПСС Программа оттадаь, Уставана юкъедихьа коммунизм хьалъечун моральни кодекс. Из кодекс парте члена поведене норма а хинна дIаоттаргья, цох хургья коммунист ше а партийни организаци а шоашка хьажеи партеца гIолла шоай болча новкъостий моральни дикала мах беи йиш хулийташ йола камертон.

Цу тайпара, юххьанцарча организацей хьакъехьара Устава еррига положенеш цар лоархIам кхы а лакхбе безаш я, коммунизм хьалъяра сийлахь-доккхий декхараш кхоачашдеча цар хьинари денали кхы а айде дезаш я.

КПСС Устава проект ювцаш дакъа лаьцар ерригача парте, берригача коммунисташа ала йиш я вай, йоах нов. Козлова. Цхьаккха а юкъера ца йоаккхаш массайолча партийни собранешка, конференцешка, съездашка цхьа барт болаш могадир Устав.

Коммунистий предложенеши замечанеши я парти дIахо а дегIайоалаяра, партена чура демократи, партийни вахара ленински нормаши принципаши дегIайоалаяра, партена членства, коммуниста декхарийи бокъонийи хьакъехьа долча дуккхача дешаех лаьца. ДоаггIаш дола тIатохараш Устава проектана юкъедахьийта дуккха предложенеш ювц нов. Козлова.

Устава проект ювцача хана коммунисташеи парте боацарашеи кIезига критически замечанеш яьяц моттигерча партийни организацеех лаьца, аьнна белгалдаьккхар докладчика. Союзни республикай компартей ЦК-аш, парте крайкомаш, обкомаш дика теркам беш моттигерча партийни организацей хьакъехьа коммунисташа яьча ерригача критически замечанешка, хаьдда йолча предложенешка хьажа а кхоачамбоацараш дIадаха доаггIаш дола гIулакхаш тIаэца а мегаргда, йоах докладчика.

Парте XXII-ча съездо тIаэцаш долча КПСС Устава, йоах нов. Козлова, хIара партийни организацена, хIара коммуниста новкъостал дергда дерригача халкъо лоаттабеча къовсаме ший моттиг хьалаца, съезда решенеш практически кхоачашъеча кхолхача хьинарца къовсам лоаттабе. **(Нов. Ф. Р. Козлова доклад чIоаггIа дIаьхдаь тIоараш детташ дуккхаза сецайир).**

КПСС XXII-ГIА СЪЕЗД ДIАКЪОВЛАЧА Н. С. ХРУЩЕВА ДАЬ КЪАМАЬЛ

Деза новкъостий!

XXII-ча съезда болх йистебаьннаб. Дувца оттадаь дешаш чакхдаьннад. Центральни Комитета Отчетах лаьца резолюци тIаийцай съездо, тIаийцай парте керда Программа, парте Устав, чIоагIъяьй Центральни Ревизионни Комиссе отчет, хьалхле лелаю парте органаш хержай.

Диззача бахьанца ала йиш йолаш да, вай партеи мехкеи вахара чухь, коммунизм котъяккхар духьа лоаттабеча къовсаме лоархIам бола зама хьаелларца белгалйоал XXII-гIа съезд, аьнна. **(ЧIоаггIа тIоараш тох).**

Коммунистически общество хьалъяр духьа лоаттабеча къовсама никъ Iилманца бакъбаь хьахьекхаб болхлой класса сийлахь-боккхача хьехархоша Маркса, Энгельса, Ленина. Дуне мел доал цIи йожаргйоацача вай баьччо Владимир Ильич Ленина хьаяьй болхлой класс, къахьегама халкъ Сийлахь-йоккха Октябрьски социалистически революци котъяккхарга дига йола большевикий революционни парти. Октябрал тIехьагIа Коммунистически хьисапе яха яьлар вай парти. ХIаьта цун маIан да, цо лерхIар — коммунизм хьалъелга хилар. Коммунисташ, дерригa къахьегама халкъ чIоагIа тешар Ленинах, партех. Цхьабакъда, цу хана дуккхачарна безамера, хьаштдолаш, хIаьта а, геттара гаьнара хIама хетар коммунизмах.

Цу хана денз боккха никъ хьабенаб вай. Советски халкъо социализм хьалъяьй, Iалаьмате доккхий хувцамаш даьд мехка экономически, политически, паччахьалкхен вахар чу, коммунизм хьалъяра шерача новкъа даьннад.

Керда Программа тIаэцарца, XXII-ча съездо дерригача дуненга дIахайтад Коммунистически парти керте латташ долча Советски Союза халкъаша. марксизма-ленинизма хьехамца хьалхле а лелаеш, вай мехка коммунистически общество хьалъяр духьа лоаттабеча къовсама байракх лаккха урагIа хьош хилар. Коммунистически общество хьалъелга партеи халкъеи практически декхар а хинна дIаэттад. **(ТIоараш тох).**

Коммунизм чIоагIъяра йоккха материальни база а шортта материальнии духовнии рузкъаш а эш. ХIаьта доккхий хабараш дувцарахи тIахьехамаш дарахи Iалашдулаpгдолаш дац уж хIамаш. Коммунизм хьалъе йиш яц къахьегамца, къахьегамца. миллионий къахьегамца мара. **(ДIаьхдаь тIоараш тох).**

Новкъостий! Парте съездага моаршал луш а цун болх беркате хилар ловш а итташ эзараш телеграммаши письмоши даьхкад съезда цIерах. Парте XXII-ча съезда сийна тIаийца декхараш кхоачашдара хьакъехьа итт эзар совгIа рапорт кхаьчад болхлой, колхозхой, совхозий болхлой, Iилма, культура, искусства болхлой коллективашкара.

Пурам да сона XXII-ча съездага моаршал дайтача ерригача коллективашта, берригача новкъосташта съезда делегатий цIерах дег тIара баркал ала а къахьегама керда толамаш дахара царна ловца баккха а. **(ЧIоаггIа тIоараш тох).**

Мукъа ба сона съезда делегатий цIерах, ерригача вай парте, дерригача советски халкъа цIерах вошал долча марксистско - ленински партешта цар вай съезде дакъа лацарах, дикадар хилар ловш цар вайна ловцаш дахарах цIаькха а дIайха баркал ала. **(ДIаьхдаь тIоараш тох).** Вай дош лу доттагIашта, коммунизма байракх, пролетарски интернационализма байракх ленински парте дIахо а лаккха лелаергхиларах. **(ДIаьхдаь тIоараш тох).**

Дег тIара баркал оал вай шоай лоIаме йолча Африка паччахьалкхений демократически къамий партей викалашта вай съездага цар дIайха моаршал дайтарах. **(ЧIоаггIа тIоараш тох).** Вай хьаллийцаб, дIахо хьаллоацарг а ба шоай кортамукъалеи лоIами бахьан долаш колониальни лоала духьала халкъаша лоаттабу къовсам. **(ЧIоаггIа тIоараш тох).**

Вай массадолча халкъашта юкъера доттагIал чIоагIдергда, машаре дахарах йола ленински принцип хадданза чакхйоахаргья дерригача дунен тIа машар оттабар духьа къовсам лоаттабергба. **(ЧIоаггIа тIоараш тох).**

Керда Программа кара кхаьчача вай халкъо кхы а чIоагIагIа кхотадергда ший мугIараш партена гонахьа, марксизма-ленинизма байракха кIал. **(ЧIоаггIа, дIаьхдаь тIоараш тох).**

Вай де дага кхоабараш гуш да, декхараш белгалдаь да.

Балха тIадерза, новкъостий! Коммунизма керда коталонаш яхара тIехьа! **(ЧIоаггIа, дIаьхдаь, овацега а доалаш, тIоараш тох. Берригаш а хьалгIовтт).**

Мукъа ба сона Советски Союза Коммунистически парте XXII-гIа съезд йистеялар дIакхайкаде! **(Овацега доалаш чIоаггIа тIоараш тох, съезда делегаташеи хьаьшашеи чIоаггIа дог айденна а болаш «Интернационал» яха партийни гимн оал. Гимн аьнна яьнначул тIехьагIа кхы а чIоагIагIа детта доладаьча тIоараша массехк минут йоаккх. Зала массайолча миIнгашкара моаршала цIоагIарч детт: «КПСС XXII-ча съезда — ура!». «Ленински партена — хоастам!». «Даькъала хийла парте ленински Программа! Ура!». «Вошал долча марксистско-ленински партешта — ура!» «Социалистически лагера — ура!». «Даькъала хийла ленински Центральни Комитет! Ура!». «Советски халкъа — ура!». «Вива Куба!». Цхьан ашарагIа оал зало: «Ленинизм — коммунизм!», «Ленинизм—коммунизм. Ура!». «Халкъий доттагIал!». «Халкъий доттагIал!». «Машар!». «Ура!»).**

Новкъоста Хрущева кхайкаду:

— Вошал долча марксистско-ленински партешта ура!

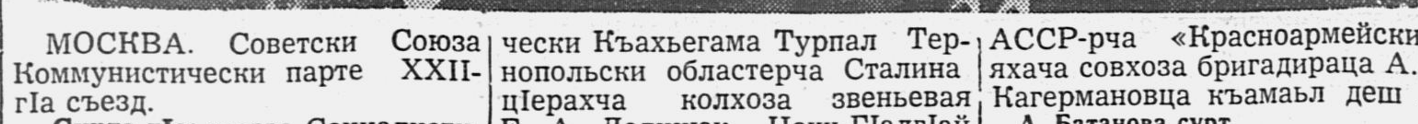
ТIаккха цIаькха а гIордаьнна тIоараш детт, дунен халкъашта юкъерча коммунистическии болхлойи болама сийна, марксизма-ленинизма сийна моаршала цIогIарч детт.

— Даькъала хилда шоай кортамукъалеи лоIами бахьан долаш колониализмаи империализмаи Iазапа духьала къовсам лоаттабеш дола халкъаш! Ура!

Эзараш болча съезда делегаташеи хьаьшашеи дIайха моаршал лу шоай кортамукъали лоIами бахьан долаш къовсам лоаттабеча Азе, Африка, Латински Америка халкъий викалашка.

Кхыча мехкашкара баьхкача хьаьшаша даькъала ювц Советски Союз, сийлахь-йоккха Ленина парти, машари сийрда кхоанеи бахьан долаш лоаттабеча къовсамера халкъий вошали цхьоагIои.

Низ болаш а дега тоам беш а дар сийлахь-йоккха ленински парти цхьоагIо йолаши кхотаеннеи хилар, ший керда Программа — коммунизм хьалъяра программа кхоачашъе из кийча хилар.

МОСКВА. Советски Союза Коммунистически парте XXII-гIа съезд.

Сурта тIа: шозза Социалистически Къахьегама Турпал Тернопольски областерча Сталина цIерахча колхоза звеньевая Е. А. Долинюк Нохч-ГIалгIай АССР-рча «Красноармейский» яхача совхоза бригадираца А. Д. Кагермановца къамаьл деш я.

А. Батанова сурт.

Советски Союза Коммунистически парте XXII-гIа съезд

28 октябре хинна Iуйрийнара заседани

Москве, съездий Кремлевски Двореце дIахо ший болх беш яр Советски Союза Коммунистически парте аргIан йола XXII съезд.

28 октябре **Г. И. Воронов** председатель а волаш хиннача Iуйрийнарча заседане ден повестка дIахо дода дош дувца йоалаелар съезд.

КПСС Устава хувцамех доклад е дош лу чIоаггIа дIаьхдаь тIoараш а тохаш тIаийцача КПСС ЦК секретара нов. **Ф. Р. Козлова.**

Нов. Ф. Р. Козлова докладага чIоаггIа теркам тIабохийташ ладийгIар делегаташа а хьашаша а, дукказа тIoараш а дийттар.

Доклад йистеяьлча съездага моаршал хоатташ къамаьлаш дир доазол дехьарча вежарий партей викалаша.

Цул тIехьагIа съезда делегаташ Советски Союза Коммунистически парте Устава хувцамех нов. Ф. Р. Козлова яь доклад ювца болалу.

Къамаьл ду Украина Коммунистически парте ЦК шоллагIча секретара нов. **И. П. Казанеца.** Цо дувц, Украина коммунисташа, республикерча берригача къахьегамхоша ерригача партеца, дерригача халкъаца цхьана Коммунистически партеи Советски правительстваи чура а арахьара а политика йиззаь къоабалъеш хилар.

ХьатIадоагIача ткъаьх шера лаьрхIа, КПСС Программа тIа дIаяздаь долча сийлахь-доккхача гIулакхаша, дIахо дувц оратора, дIадех кулгалдара боарам дIахо лакхбар, организационно-партийнии идеологически болх тоабаь эргабаккхар. Уж дерригаш а хьахьекха да съезде ювца оттаьча КПСС кердача Устава проекта тIа. Цу тIа йолаш я партийни вахара йохаргIоаца ленински принципаш, Iилма ларде вIашагIтехай партийни организацей балха Iалальмате йоккха опыти практикеи, дизза вIаши тардолийт партийни балха организационни формаши керда хьалаши, кердача Программа тIара — коммунизм хьалъяра программа тIара — хьадоагIа керда декхараши. Устава тIа хьахьекха я парте чурча вахара дIахо демократизаци яра, хIара коммуниста творчески хьинар лакхдара ленински положенеш.

Устава проект, йоах нов. Казанеца, массава раьза а волаш къоабалъяьй коммунисташа юххьанцарча партийни организацей собранешка, районий, городий, областий партийни конференцешка, Украина Коммунистически парте XXII съезде. Массане а хьинаре дакъа лоацаш йийцай из. Цу дешах къамаьлаш даьд 285 эзар коммунисто. Цул совгIа 20 эзар гаргга письмоши статьяши а кхаьчай моттигерча партийни органашкеи редакцешкеи.

Нов. Казанеца хоам бу, кхы а дукхагIа парте чурча вахаре кердачар зIыргаш хьаухулаш, партийни органий балха кхы а дукхагIа актив юкъейодаш хиларах. ХIанз Украина партийни комитеташка болх беш 10 эзар штате воаца инструктор ва, 157 штате йоаца отдел, 1940 штате йоаца совети комиссии я. Цар чу общественни хьисапе болх беш 55 эзар коммунист ва — берригача мах телача партийни болхлоел диазза дукхагIа. Юххьанцарча организацешкарча партийни тIахьожама комиссешка хержав 90 эзар совгIа коммунист. Шин шерарча цар балха опыто хьахьекхад уж комиссеш администраце балха тIахьожам лелабара дика форма хилар.

Нов. Казанеца белгалдоаккх, диь даьхъах кхо дакъа бола штате боаца болхлой лакхереи йистеяланза лакхереи образовани йолаш, царех дукхагIа бараш промышленностеи юрта боахамеи специалисташ хилар. Ужжамо тешаме гIончий хиларах партийни органашта дикагIа гу вахар, кIоаргагIа Iомабу хIара боахам, хIара партийни организаци, хIаьта цар болх дикагIа вIаштIехьбаккха а мог.

Цунца цхьана оратора белгалду, партийни кулгалдара дикагIа йола опыти керда формаши хIанз а мела вIашагIтохаш хилар, хIанз а кIезига арахец цу дешаех сакъердаме а дика чулоацам бола а брошюраши книжкаши, уж дешаш кхоачамболлаш дувцац газеташ тIа, журналаш тIа, кино, радио, телевидене.

Къамаьл хаддаш И. П. Казанеца йоах, кердача Уставо новкъостал дергда хIара юххьанцарча партийни организаце, хIара партийни комитета, берригача коммунистий хьинар айдара. царна гIо дергда парте Программа тIа белгалдаь исторически гIулакхаш кхоачашдеча шоай моттиг хьалаца. Съезда решенеша, КПСС кердача Программаи Уставои кхы а лакхагIа айдергда парти низ болаш хилар, цIаккха ца хиннача тайпара коммунистийи берригача къахьегамхойи хьинар а творчество а совдоаккхаргда.

Программа тIа белгалдаьча доккхийча декхараша дIадех парте ерригача звеной, цун ерригача организацей, хIара коммуниста болх дIахо тоабар, йоах парте Московски городской комитета секретара нов. **Н. Г. Егорычева.** Керда Устав, белгалдоаккх оратора, мадарра парте Программаца нийсдеш оттадаьд, Iилманца тохкам беш вIашагIтох КПСС йоккха организационни опыт, дегIайоалаю партийни строительства ленински принципаши партех бола марксистско-ленински хьехами. Московски городской партийни организаце коммунисташа, аьлар нов. Егорычева, дизза могадаьд КПСС керда Устав. Москверча коммунисташа ерригача собранешкеи конференцешкеи чIоаггIа раьза а болаш белгалдаьд КПСС кердача Устава керттерча идея — парте чура демократи дIахо дегIайоалаяр — КПСС XX съезд хинначул тIехьагIа партийни вахаре хинна доккхий хувцамаш чIоагI деш а дегIадоаладеш а хилар.

Московски партийни организаце, аьлар нов. Егорычева, массава раьза а волаш харцахьа лаьрхIар КПСС XX съездо белгалбаьча ленински наькъа духьал яьннача антипартийни группа зуламера болх.

Московски городской партийни организаце XX съезд хинначул тIехьагIа 177 эзар саг юкъе а озаш шердаьд ший мугIараш, хIаьта хIанз цунна чувоагIаш 586 эзар коммунист ва.

Оратора дикка доашхаш дувц партийни балха тIехь общественни хьисапе дIадоладаь гIулакхаш шердара хьакъехьа. Москве вIашагIъеллай администраце балха тIахьожам лелабу ялх эзар совгIа партийни комисси. Царца хержав 34 эзар коммунист. Дикка дегIабенаб парте московски райкомашкарча штате боацача инструкторий лоархIам, чIоагIбаьб нах бахача моттигашка, къахьегамхошта юкъе беш бола массово-политически болх. Москверча коммунисташа нийса лоархI КПСС кердача Устава тIа белгалъяь общественни хьисапе партийни комитетий балха коммунисташ юкъеозара тайп-тайпарча формаех пайда эцарах йола положени.

Московски партийни организаци, аьлар Н. Г. Егорычева, масса хана хила а хиннай, я а я, хург а я Советски Союза Коммунистически парте тешаме а денал дола а отряд, КПСС ЦК йоккха чIоагIале.

Сайрийнарча заседане председателал деш ва нов. **В. В. Щербицкий** — Украински ССР Министрий Совета председатель. КПСС Уставерча хувцамех йола доклад ювц дIахо съезда делегаташа.

Парте XXII съездага дерригa халкъ кийчдаларо, йоах КПСС Ленинградски обкома секретара нов. **В. С. Толстикова,** къаьгган тешадеши хьахьекхар Коммунистически парти советски наха кхы а гаргагIеи кхоачарагIеи хинналга, цIаккха а ца хиннача тайпара чIоагIа цун сий лакхденналга. Коммунистически парти дерригача советски халкъа парти я, яхаш, йола КПСС Программа тIареи Устава тIареи положени нийса хилар кхы цIаькха а чIоагIду цо.

Марксизмана - ленинизмана хийра йола Сталина культ личности харц а яь, партийни вахаре ленински боарамаш юхаметта а оттадаь, коллективни кулгалдара ленински принцип тIера ца йоалаш лелаяра чIоагIа никъ лаьцар КПСС Центральни Комитето.

Коллегиальность — вай парте хьакъал дудувла хьаст, сийлахь-йоккха коммунизм хьалъяра кулгал нийса дара бола тешам ба. Цу тайпарча коллегиальноста хьокхам тел вайна ленински Центральни Комитето. КПСС Устав дувцаш хиннача собранешка къамаьлаш даьд 30 эзар гаргга коммунисто, цар массане могаьй проект.

КПСС Программах йолча доклада тIа Н. С. Хрущева аьлар: «КхоалагIа Программа кийчъеча хана вай хадданза дагадийннад Ленинца, хургдар гуш цо белгалдаьхараш, социализми коммунизми хьалъяра хьакъехьара кIоарггача хьакъалера цун идеяш хьалха лувцаш даьд из. Цудухьа йизза кIийле а йолаш вайга ала йиш я, из Программа а ленински я, аьнна». Уж дешаш шоаш мадарра ала йиш я парте Устава проектах а. Хьалхарча мугIаргара дენз тIеххьарча мугIарга кхаччалца чакхбоалаш ба цунца партех бола даим бахаш хургбола марксистско-ленински хьехам. Iалальмате гIозбаьннеи раьза хиннеи тIаийцар Ленинграда а областа а коммунисташа парте кердача Устава проект. Ленинградски партийни организаце коммунистий цIерах, оаха предложени лу парте керда Устав тIаэца, аьнна, хIана аьлча, Программо дIадехараштa дизза нийса а, вай мехка коммунизм хьалъяра исторически декхараш кхоачашдара даькъе парте балха керда хьалаш чулоацаш а да из.

Кадраш балхаш тIа дIанийсъяр, кхеяр, партийни аппарат чIоагIъяр, штате боацача партийни болхлой гIулакхашта дукха коммунисташ юкъеозар дувц дIахо нов. Толстикова.

Парте Устава проекта тIа оттадаь да, йоах дIахо оратора, парте членалара кандидаталла воаккхаш коммуниста бехк белга. Тхона хетаргахьа, цу тайпара бехк бар цхьаццаболча коммунисташа нийса кхетадергдац. Парте кандидаталла вахар — цун дог гIоз а доаккхаш, сага вахарца хулаш дола Iалальмате доккха дика хIама да. Из-м кхетадеш а да, коммунистий сийлахь-йоккхача ленински парте члена кандидаталла ма вахавий из саг. Цунца цхьана, парте шийха бола тешам боабаьча коммуниста беш бола бехк а лоархIаш из кандидаталла воаккхилга оттадаьд Устава проекта тIа. Тхона хетаргахьа, парте кандидата цIи лохъеш, цун лоархIам лохбеш хIама да из.

Цудухьа, йоах нов. Толстикова, оаха Устава проекта тIара дIадаккха ях, беча бехка парте членалара кандидаталла коммунист воаккхилга. Цу тIа а уж тайпа бехкаш геттара кIезига деш а да.

Ший къамаьл чакхдоаллаш оратора йоах: дукха бIаргадайна, чIоагIвенна баьчча а, хьехархо а, вай дерригa толамаш вIаштIехьдоахар а лоархI партех советски наха. Керда Программа кара а кхаьча, вай парте, цхьанна хIаманна эшалургйоацача, марксизма-ленинизма байракха кIал керда сийлахь-доккхий толамаш доахаргда коммунизм хьалъяра.

— КПСС Уставацарча хувцамех дола дош къоастаде йиш йоацаш дувзаденна лерхI вай КПСС Центральни Комитета отчетацеи кердача Программацеи, аьлар Советски Эскареи ТIема-Форда Флотеи Керттерча политически управлене начальника Советски Союза маршала **Ф. И. Голикова.** Герзашцарча Низий берригача коммунисташта хетар хурд мотт сона айса ер аьлча: оаха бIарчча а йизза а хьаллоац КПСС кердача Устава проекта тIара ерригa положенеш, массане цунна тIехьа кулг а айду оаха.

ДукхагIа дола ший къамаьл Герзашцарча Низашта юкъе беча партийно-политически балха хетаду маршала. Парте ленински никъ бахьанце, культ личностах юхедисача воча гIулакхашта духьал, партена духьаларча фракционерий группана духьал лоаттабеча къовсам тIа массаза ленински Центральни Комитета йохаргIоаца чIоагIале хиннай Советски Эскареи Флотеи коммунисташ. Иштта кхотаенна йоккха чIоагIале я уж хIанз а, хургья кхы дIахо йодаш хана а.

Центральни Комитета балхаца ленински никъ чIоагIа хилар хьахьекхар, белгалдоаккх маршала, вай Герзашцарча Низий вахар чухь къаьстта моттиг дIалоацача, 1957-ча шера хиннача октябрьски Пленумо. Цу Пленума решенеша овланга гIолла хоадабир хьалхагIа оборона министр хиннача Жукова балхацара кхераме, партена духьалара никъи бонапартистски лостами. Цу хана мел цIенхашта хьал эттадар хьахьокх, тIема советий, политически органий, партийни организацей лоархIам чIоаггIа лохбаь хиларо. Массе а чинера начальникий — коммунистий гIулакхацарча а балхацарча а кхоачамбоацараштa цхьаккха а партийни критика е йиш йоацаш соцаяьяр эскаре. Единоначалецара дIайоаккхар цун партийни лард, карарча нахаца сонта, гIожа, хьаштдар деш, тIачувхаш бар, командираши политболхлойи вIаши эгIабора юкъе. Партийни вахари политотделий болхи алхха просветительствага дихьадар. IотеIаеш, ца лоархIаш яр Керттера политически управлени. Тайптайпарча наькъаща кIалхара бала гIертар парте Центральни Комитета тIахьожама, партех, халкъах дIахоададе гIертар Эскари Флоти.

Хоадам боллаш чу а гIерта, КПСС Центральни Комитето мах баь варгвоацаш доккха новкъостал дир Эскарей Флотен коммунисташта, ерригача командниi политически кадрашта. Эскарера гIулакхаш массе оагIорахьара тоаде, Герзашцарча Низашта кулгалдара ленински партийни принципаш ханнахьа юхаметтаоттае, партийни организацей, политорганий, тIема советий роль а лоархIам а лакхбе, партийни ларда тIа единоначали бокъонца чIоагIъе, бIуцарча балха массе оагIорахьа партийни влияни чIоагIъе йиш хилийтар Пленума решенеша.

ЦК чакхъяьха решенеш бахьан долаш, йоах дIахо нов. Голикова, партийни организацеш идейни а организационни а чIоагIъелар, бIаргагуш лакхделар цар хьинар, тIема гIулакхаш. КПСС ЦК октябрьски Пленум хилалехьа дIаяхача изза миссел йолча ханарчул, лоадама хIама ца эшшаш, шоззеи ахаззеи дукхагIа хьаийцаб эскаре гIулакх деш бола нах парте из Пленум хинначул тIехьагIа. ДукхагIа хиннаб эпсараштa юкъера парте бола нах. Ротайи батарейяйи командирех 90 процент партийни нах ба. Партийни организацешка дукхаза а совдаьннад салташа, матросаша, сержанташа, старшинаша болча коммунистий удельни дозал.

Батальонашкареи дивизешкареи яраш а лоархIаш, эскареи флотереи юххьанцара партийни организацеш шозза дукхагIа хиннай ЦК октябрьски Пленум хинначул тIехьагIа. 1958-ча шера 1-ча январе, йоах маршала, 40 процент роташкеи царна нийсса йолча подразделенешкеи мара яцар партийни группаш, хIаьта хIанз ерригача цу подразделенеех 93 проценте болх беш я партийни организацеш е партийни группаш.

Парте кердача Программои Уставои, йоах дIахо нов. Голикова, эскарера башхалоний бизза лоархIам а беш, Iалальмате йоккхий перспективаш хьаелл Герзашцарча Низашка партийни болх кхы дIахо а чIоагIбара, партена юкъера демократи шеръяра, кхоачамбоацараш цIендаь дIадахара, кердадар, толашагIдар дIаоттадара низ бола дарба шийх доаллаш йола критикеи самокритикеи йоаржаяра.

Советски Герзашцара Низаш хьадара лоархIамегIара принцип йолча единоначале дешаш а хьоахадаь, тIаккха нов. Голикова дIахо дувц, буржуазни телхача идеологе, дIабахача тIема истори харцахьа даккха гIертарий вол гучайоаккхаш бола болх чIоагIбанза барг ца хилар, цо белгалдоаккх тIема доакъойи кемайи моттигашкарча партийни, советски, общественни организацешцара бувзамаш чIоагIделга лоархIамера гIулакх хилар. Нов. Голикова съезда дош лу, эскарерчеи флотерчеи коммунисташа ленински Центральни Комитета чIоагIача хьалхленца вай сийлахь-боккхача Даьй-мехка машари кхерамзлеи цIаккха а йохаргIоацаш хилийтара де мел дезар дергда, аьнна.

Тахан съезде къамаьл дир КПСС Тувински обкома хьалхарча секретара нов. **С. К. Тока.** Ф. Р. Козлова доклад мога а е, Советски Союза Коммунистически парте кердача Устава проект чIoагI а е, йоах цо.

Парте Устава тIа аьннад, йоах оратора, фракционности групповщинаи лелаеш хулгеи марксистско-ленински партел доаллаш, партеца хулгеи цхьан тардала йиш яц, аьнна. Цудухьа со тIехьа ва Молотов, Маленков, Каганович партера дIабоахилга дIадехаш хиннача новкъосташта.

Исторе хьахьекхад, йоах дIахо нов. Тока, низ-Iоткъама кIал латтача къамашта капитализмо тIадахьар лоалургбоаца балеи дуккха нах бовлгеи долга. Алхха социализмеи коммунизмеи мара нийса къоасталургдац къамий дош. Коммунистически партеи Советски правительстваи даиман йоакхо ю къамий республикайи областийи экономика а культура а тоаяра, царна юкъера доттагIали вежарий санна вIаши гIо деш хулгеи чIоаггIа дегIадоаладара. Ленински къамий политика практике чакхъялар къаьгга дика хьахьокх революци хилалехьа денна дIадоалача кхаьча хинна доккха доаца тувински къам бокъонца юхадийндаларо.

Дерригаш а вурийтта шу мара дац Советски Союза вошал долча халкъий дезалах Тува дIaкхийтта. Цхьан моттиге сайца боацаш, хьайбаш а кхоабаш, эсала, лаьттанцара балхаш а деш, тIехьабиса юстара мохк хиннача Тувах дуккха доакъош чудоагIа боккха механизированни юрта боахам бола республика хиннай. Саянел дехьа хьалха яьсса яьдача моттигашка халкъо йоккхий промышленни предприятеш — Тувакобальт, Тувaасбест, яха комбинаташ, царна уллув хьалъяьй паргIата болхлой поселкаш, хьалъяьй школаш, больницаш, культурно-сердалон учреждененеш, коммунальни предприятеш. ГIишлош, гIишлош — иштта я Тувински республика массе а миIнгера белгалонаш. Вурийтта шера укхаза хьалъяьй бIаьш промышленни предприятеш. ДегIайоагIа автомобилий транспорт, дукхагIа хул коммунальни боахама предприятеш, алсамдувл гIишлош хьалъяра хьежаду ахчаш.

ВIалла ца хиннача тайпара хувцамаш хиннад юрта боахаме а. Массехк шу хьалха бунаш яьгIача моттигашка хIанз даьржжа колхозийи совхозийи кхаш да, паргIата поселкаш я. Массанена а ховш да, йоах оратора, шийна даа а ялат доацаш Тува хилар. ХIаьта 1961-ча шера Тувас, ялат кийчдара план кхоачаш а еш, паччахьалкхенга дехкар ворхI миллион пунт совгIа ялат.

Тувински республике бокъонца йола культурни революци чакхъяьннай, лоалаи боадоннеи кIалхара а баьха, цо лакхарча социалистически культурах кхебаьб аратски нах. Дика камаьхал а йоалаш чакхдоал дерригача бераштa бархI шера дешар Iомаделга. Аратий, сaьрч кхоабарий, бежа Iуй эзараш къонгаши мехкарийи мехка вузашка деша багIа. Социальни лазараш цIендаь дIадаьхад. ХIара районни центре, колхозашка, совхозашка мел эша кхоачамаш а долаш больницеши медпункташи я. Тувински халкъа духовни юкь ерригa а хувцаеннад. Цхьанна дешаца а дIаоалалургIоацаш чIоагIа я, йоах оратора, наьха кхетаме, цар шоайларча а халкъа рузкъацарча а гIулакхашта хинна революци.

Бокъо ца хиларгара — цхьатарра нийсача бокъонга, боадонгара — социалистически культура лакхаленашка, Iийшача моцалгара — паргIато йолчеи гIозачеи вахарга — иштта ба вошал долча Советски Союза халкъий сийлахь-боккхача дезалца тувински халкъо хьабена никъ.

КПСС Уставо, йоах нов. Тока, парте хIара член декхарийла ву социалистически интернационализмаи советски патриотизмаи идеяш дуккхача къахьегамхошта юкъе хьинаре чакхйоахаш хила, национализмахи шовинизмахи юхедисача воча гIулакхащца къовсам лоаттабеш хила, СССР халкъашта юкъерда доттагIленна дешаца а гIулакхаца а гIо деш хила. Уж гIулакхаш кхоачашдеш хургья Тувински партийни организаци.

Партена карагIдаьнна дика гIулакх да, йоах съезда трибуна тIара КПСС Московски обкома секретара **О. П. Колчинас,** партийни вахара ленински нормаши коллективни кулгалдара принципи юхаметтаоттаяр, культ личность боккъонца харцахьа лархIари дIаяккхари, фракционни антипартийни группа йохаяр.

Цо йоах, подмосковьерча коммунисташеи къахьегамхошеи, берригача советски наха а санна, чIоаггIа къоабалъю КПСС Программаи Уставеи проекташ. КПСС керда Устав, йоах нов. Колчинас, коммунистий хьинари инициативеи айяра, партийни организацей болх чIоагIбара боарам боацаш йоккха паргIато хьаеллаш дола парте низ бола организационни герз да.

Дуккхача партийни комитетий практике хIанзале зелургда, йоах ораторо, парте Устава кердача положенеша цар болх мелла дика тоабаьб.

30 эзар гаргга коммунист юкъе а волаш, опыта хьисапе вIашагIъелла штате йоаца 4,5 эзар партийни комисси я Московски областе, администраце балха тIахьожам лоаттабара бокъо чакхйоахаш. Дика болх бу цар. Парте горкомаштеи райкомаштеи цу тайппара доккха новкъостал ду, общественни хьисапе болх бе аьнна дукхача районашка вIашагIъехкача, юххьанцарча партийни ячейкай болх нийсбеш йолча партийни организацей секретарий советаша. Общественни хьисапе болх белга шерра дIадоладеннад идеологически балха тIа а. Общественни хьисапе болх бергболаш дуккхача районашка кийчдаьд агитаторий цIенош, партийни комитеташ, культура университеташ.

ХIанз а дукха йоккха йоацача общественни хьисапе болх бергболаш коммунисташ партийни балха юкъеозара цу опыто, йоах дIахо оратора, йиш хилийтай мак телаш йола партийни аппарат кIезигье, партийни организацеша боахамеи культураи строительствана кулгалдара боарам лакхбе, нахацара бувзамаш чIоагIде.

О. П. Колчинас белгалдоаккх, партийни вахара ленински нормаш юхаметтаоттаярои дIахо дегIайоалаярои партийни организацей балха массе оагIорахьара доккха новкъостал даь хилар. Областной партийни организаце хIара кхоалагIа вола коммунист коммунистически къахьегам бахьан долаш лоаттаеча яхье дакъа лоацаш ва. Парте членаш керте эттаб парте Центральни Комитето къоабалдаь а мехка шерра даьржа а долча керда дIадоладаьча маьхерча гIулакхашта. Тахан тхога курра ала йиш я, йоах нов. Колчинас, областерча къахьегамхоша никъ лувцаш йола маякаш хьалхара лотаьраш коммунисташ ба аьнна.

Устава проект ювцача хана, йоах дIахо ораторо, коммунисташ чIоагIа раьза хиннабар коммунизм хьалъеш волчун моральни кодекс белгалдеш дуккха керда положенеш цунна юкъейихьа хиларах. Тахан, хьалхагIа цIаккха ца хиннача тайпара, бокъо я парте ший хIара членах Ленина гIулакх бахьан долаш къовсам лоаттабер лархIа. Цун мугIараштa юкъе хила йиш яц хьинар доацаш, ший декхара бала боацаш, из бе-башха ца хеташ бола нах.

Ший къамаьл йистедоалаш нов. Колчинас йоах: Коммунизм хьалъяра йолча сийлахь-йоккхача перспективаша дерригача советски халкъа дегаш ураувттаду керда коталонаш яхара. Пролетарски поэта Маяковский Владимира дешаща ала дог доагIа —

Хоастам бу аз
йолаш йолча
Даьхен,
кхозза хоастам бу аз
хургйолчун».

КПСС кердача Устава проекта хIара параграфа, хIара мугIара чулоацам, йоах КПСС Приморски крайкома хьалхарча секретара **В. Е. Чернышева,** коммунизм бахьан долаш советски халкъо лоаттабеча къовсаме цун дог ураувттадер а из вIаштIехьдоахар а йолча парте лоархIам лакхбарах йолча ленински йоакхонах латташ ба. КПСС Программаи Уставеи проекташ чIоаггIа къоабалъеш хьаллаьцар тха краерча коммунисташеи берригача къахьегамхошеи. Юххьанцарча партийни организацешка хиннача собранешеи партийни конференцешеи хьахьекхад коммунистийи парте боацарийи хьинар лакхденна хилар, вай мохк кердача исторически этапе дегIабоалабара оттадаь декхараш цар кIоаргга кхетадеш хилар.

Программаи Уставеи проекташ края партийни организацешка шерра ювцилга, йоах дIахо ораторо, организационно-партийнии идеологически балха боарам дIахо лакхбара хьакъехьара, боахамеи культураи строительствана партийни кулгалдара методаш тоаяра хьакъехьара хаьдда практически декхараш кхоачашдарца айхха дувзаш леладаьд.

Общественни хьисапе болх белга дегIадоаладара хьакъехьа ше дувцаш, новкъоста Чернышева хоам бу, штате боаца инструктораши лектораши а баь дуккха коммунисташ партийни балха юкъееза хилара хьакъехьа. Общественни хьисапе болх бергболаш парте горкомашкеи райкомашкеи а городской районнии газеташка а отделаш а, хIаьта иштта социалистически декхараш мишта кхоачашду хьожаш йола комиссеш а вIашагIъехкай. Тоадаьд кадраш хьахаржареи хьалкхеяреи гIулакх. Партийнии советскии органашка кулгалде керда болхлой баьхкаб.

Промышленностьи юрта боахами дегIабоалабара даькъе дикка толамаш даьхад Приморья партийни организацеи къахьегамхошеи. КПСС XX-гIа съезд хинначул тIехьагIа дIадахача шерашка шозза хIана хийцаяц аьнна дукхагIа арахийцай промышленни продукци. Семилетка хьалхарча шин шерара заданеш тIеххоачашъяьй, дуккха а дукхагIа арахийцай продукци чкъаьрий, кIора, промышленноста кхыча доакъоша. ВорхI шера плана контрольни цифрашка лаьрхIачул чIоагIагIа дегIаух из, хIаьта цементи цхьайола кхы тайпа продукции арахецара планах семилетка

(ДIахододар 4-ча оагIо тIа).

МОСКВА. 27 октябрь. Советски Союза Коммунистически парте XXII-гIа съезд. Съезда президиуме. Трибуна тIа ва КПСС ЦК Хьалхара секретарь новкъост Н. С. Хрущев.

В. Савостьяновеи В. Егоровеи сурт. ТАСС фотохроника.

Советски Союза Коммунистически парте XXII-гIа съезд

МОСКВА. Советски Союза Коммунистически парте XXII съезд.

Сурта тIа: Французски коммунистически парте генеральни секретарь Морис Торези ФКП ЦК Политбюро член Жаннетта Вермерши къамаьлаш деш боахк 1899-ча шера денз Советски Союза Коммунистически парте член волча П. И. Воеводинца.

С. Преображенскеи В. Кошевойи сурт. ТАСС фотохроника.

(Йинстедоалар. Доладур 3-ча оагIо тIа).

чакхйоаллаш кхача лаьрхIача боарамга хIанзале а кхаьчаб.

Таханара приморье, йоах дIахо ораторо, — из кердача гIишлой край я. Дукха ха йоаццаш а тIехьа гаьнара эрий тайгаш хиннача хьалъувтт керда заводаши, фабрикаши, рудникаши, шахташи, городаши болхлой поселкаши, йохкаш латт автомобилий трассаш, электропередачаш, ю высоковольтни линеш. Алхха семилетка хьалхарча шин шера крае хьал а яь, болх бе йолаялийтай 112 керда предприятии цехи. ХIанз яьннача кердача техника ларда тIа реконструкци еш латт дукхача предприятешта. Юрта боахам айбара долча доккхийча кхоачамех сихагIа пайда эца гIерт юрташкара партийни организацеши къахьегамхойи. Семилетка хьалхарча шин шера дукхагIа ийцад дулх, шура, фуаш, тха, дикка дийбад доахан. Крае хIанзалца хьадаьдаьннар укх ворхI шера бе безача боккхача балха юхьиг мара яц. Кхы а доккхагIа декхараш да хьатIадоагIача 20 шера кхоачашде дезараш. ХьалхагIе а даьча лоархIамех 1980 шерага кхоачаш 7—8-зза дукхагIа промышленни продукци арахецаргья крае. Хьалхургда промышленноста керда доакъош. Юрта боахама культураш дIаюв лаьтташ 2,5-зза дукхагIа хургда, ялат 4,5-зза дукхагIа доаккхаргда, дуга — 50-зза, кхеш 15-зза. Шура дукхагIа йоаккхаргья 6-зза, дулх — ворхIазза.

Дальни Восток йIаьхегIа йола экономически район я, йоах нов. Чернышева. Укх тIеххьарча шерашка дукха къахьийгад уж рузкъаш карадерзаде гIерташ. Цхьабакъда, ханахьа къоастадаь далац дальневосточни краяйи областийи халкъа боахам комплексни дегIабоалабара промышленноста керттерча доакъошта специализации кооперировании яра дешаш. Цу гIулакхо дикка тIехьатетт экономика дегIайоалаелга. Дальни Востоке дуккхача доакъошта лаьрхIа чакхъяьнна бIарчча цикл а йолаш бола боахам хьабе вIаштIехьдаргдолаш планироване гIулакхаш тоадара новкъостал де деза Госплано.

Новкъост Чернышева бокъонца ювц края экономика дегIайоалаяра проблемаш, Приморья партийни организаце болх. КПСС керда Программеи керда Устави санна дола исторически документаш тIаийцачул тIехьагIа, йоах цо тIеххьара ший къамаьл чакхдоалаш, вай сийлахь-йоккхача парте кхы а дукхагIа лакхдергда ший мугIарий денал, коталонаш йоахаш сийрдача кхоаненга — коммунизмага додача советски халкъа боламера ший организаторски лоархIам.

Парте хьакъехьара ленински хьехам дIахо творчески дегIабоалабара юкъехьош йола йоккха ганз я КПСС Центральни Комитето оттаяь а укх съезде ювца тIаена а КПСС кердача Устава проект, аьлар парте Ростовски обкома хьалхарча секретара новкъоста **А. В. Басова.** Кердача устава проекта тIа коммунистически болама истори доладелча денз дуккхьашха юкъейихьай шерра коммунистически общество хьалъеча ханара парте чурча вахара формаши методаши.

Ростовски областа коммунисташа, йоах новкъоста Басова, массава раьза а волаш къоабаллйир хIанзарча хьалашка къахьегамхой вIаштIехьбоахаш а оарцагIбоахаш а йолча парте лоархIам лакхбара хьакъехьа вай ленински Центральни Комитето еш йола йоккха йоакхо къаьгга хьахьокхаш йолча кердача Устава проект.

Организаторскии политическии балха формаш а методаш а эргайоахаш тоа а еш, йоах дIахо новкъоста Басова, областной партийни организаци тIагIертта тоабе гIийртай юххьанцарча партийни организацей болх, промышленность, юрта боахам, культурни строительство дегIайоалаяра декхараш кхоачашдара бола цар лоархIам. Укх тIеххьарча ялх шера областа промышленносто 81 процент лакхбаьб производства боарам, валови продукци арахецара съезда сийна тIаийца декхараш кхоачашдаьд. 1955 шера хинначул 45 процент дукхагIа лакхлургья укх шера къахьегама овсарле.

Партийни организаце ше беча балха тIехь-тIехьа дукхагIа новкъостал ийду общественноста низагара, наьха хьинари самодеятельностьи лакхъе гIерт. ХIанз областа предприятешка болх беш 300 совгIа общественно-конструкторски бюро я, коммунистически къахьегама коллективаш яха цIи яккхар духьа лелаеча яхье дакъа лоацаш 360 эзар совгIа саг ва.

ХХ-гIа съезд хинначул тIехьагIарча юкъагIа хобаллал лакхбеннаб колхозийи совхозийи юххьанцарча организацей балха боарам, цу гIулакхо новкъостал даьд юрта организаторскии политическии болх кIезигдукха тоабара, юртбоахама продукташ дукхагIа яхара. Масала, целина караерзаялехьа, 1949—1953 шерашка, обласите хIара шера кийчдеш хинна ялат 67,6 миллион пунт дар, хIаьта 1956—1960 шерашка керда лаьтташ аьхачул тIехьагIа — 97 миллион пунт. Цхьабакъда, йоах ораторо, лаьтта леладара, ялат даккхара, цу даькъе хьажкIаш кхеяра юкъе хIанз а дуккха цIенхашттара кхоачамбоацараш да тха.

Ше къамаьл деча хана кердача Устава тIара цхьаццайола положенеш ювц новкъоста Басова, берригa партийни болх дIахо тоабара уж боккхача лоархIаме хилар белгал а деш. Масала, цо йоах, ХХ-гIа съезд хинначул тIехьагIа Ростовски областа юххьанцара партийни организацеш дикка дегIа а яьхкай, эрганизационно чIоагI а еннай. Цу юкъагIа парте мугIараштa юкъе чуийцав 47 эзар совгIа саг, цу даькъе 31 эзар совгIа болхлойи колхозхойи а болаш. Тоаденнад производства лоархIамегIарча участкашка партийни низаш дIа-юха нийсдара гIулакх. Нагахьа санна 1956 шера промышленноста, транспорта, бувзама, гIишлой балхашка дакъа лоацаш 30 эзар гаргга коммунист хиннавале, хIанз 70 эзар ва.

Ораторо белгалду, вай парти кхы а цхьоагIо йолашагIеи чIоагIагIеи йолаш ший XXII-ча съезда накъа ена хилар, нахацара бувзамаш кхы а дукхагIа чIоагIдаь хилар, дерригa халкъ боарам боаццаш чIоагIа цунах тешаши из дукха езаши хилар. ХХ-гIча съездо баь соцам Центральни Комитето чIоагIеи лерагIеи чакхбахар бахьан долаш вай парте цIендаь дIадаьхад культ личностах юхедиса гIулакхаш. Цо хьаллоац антипартийни группана юкъе дакъа лоацаш хиннараштa — Молотова, Маленкова, Кагановича, Шепилова эггара чIоагIагIа бола партийни бехк бара хьакъехьа енна предложени.

☆ ☆ ☆

Съездий Кремлевски Дворе-це ший болх дIахо бихьар Советски Союза Коммунистически парте XXII-ча съездо.

30 октябре Iуйрийна хиннача заседане председателал деш вар нов. **Н. М. Шверник.** Цо хоам бу, цхьайолча делегаташа къамаьл де шоашта дош дехаш президиуме каьхаташ дахкийта хиларах.

Дош лу КПСС Ленинградски обкома хьалхарча секретара нов. **И. В. Спиридонова.** Дуккхача делегаташа, аьлар цо, Сталина культ личности йолча хана низаш даь а законах доаца хIамаш леладаь а хилар хьахьокхаш йола факташ кхийлар шоаш къамаьлаш деча хана.

Сергей Миронович Киров вийначул тIехьагIа Ленинграде харцонца низаш дар бахьан долаш къаьстта дукхагIа партийни, советски, боахама, кхыбола болхлой боацаш йисар Ленинградски партийни организаци. 1935—1937 шерашка яь репрессеш а тIом сецачул тIехьагIа — 1949—1950 шерашка яь репрессеш а е Сталина шийггара указанеш телаш е цун мукъахи цо могаеши яьяр.

ХХ-ча съезде а укх съезде а кхоачамболлаш дика гучадаьккхар, йоах дIахо ораторо, культ личносто боахама, политически, идеологически вахара тайп-тайпарча доакъошка даь доккха, цхьадолча даькъе юхаметтаотталургдоаца зулам.

Ленинградски партийни организаце, ерригача парте а санна, массава раьза а волаш харцахьа лаьрхIар Сталина культ личности, къоабалдир цунах юхедиса зуламера хIамаш дIадахара тIадерзадаь гIулакхаш.

Дуккхача партийни собранешка, Ленинграда къахьегамхой собранешка КПСС ХХ-ча съезда итогаш ювцача хана а решенеш йора нов. Сталин В. И. Ленина Мавзолее, дунен болхлой класса сийлахь-воккха баьчча а хьехархо а хинначоа, вай сий дола парти а дунен тIа эггара хьалхара пролетарски паччахьалкхе а хьаяьчунна уллув уллавар, Сталина леладаьча законах доацача гIулакхашца тарлуш дац, яхаш. ХIанз, Сталина ше а цу тайппара антипартийни группаца дакъа лоацаш хиннача Молотова, Кагановича, Маленкова а законах доацаши нийсхо йоацаши гIулакхаш леладаь дуккха кхыйола факташ съезда делегаташтa, ерригача партена, дерригача халкъа гучаяьннача хана, хIанз Сталин Владимир Ильич Ленина Мавзолеера дIавахьарах дола дош цIаькха кхы а чIоагIагIа оттаду коммунисташеи парте боацарашеи. Тха делегацега кхаьчай, йоах нов. Спиридонова, вай сийлахь-воккхача хьехархочои баьччои дуккхаза а къамаьлаш даьча Ленинградски Кировски завода, Ленина цIерахча Невски машиностроительни завода къахьегамхой собранеша яь решенеш, — цу решенешка Ленинградцаша предложени йоалаю Сталина дакъа кхыча моттиге дIадахьара хьакъехьа.

Ленинградски партийни организаце а Ленинграда къахьегамхой а цIерагIа, аьлар нов. Спиридонова, аз XXII-гIа съезд хьажийта оттаю Сталина дакъа В. И. Ленина Мавзолеера кхыча моттиге дIадахьара а укх лоаццача хана чухь из даь чакхдаккхара а хьакъехьа енна предложени. Нов. Спиридонова енна предложени Москверча коммунистий цIерах хьаллоац парте Московски городской комитета хьалхарча секретара нов. **П. Н. Демичева.**

Дуккхача хIамашка гIолла вошал доалл Москверчеи Ленинградерчеи коммунисташта юкъе. Дега лазар деш хала дар москвичашта Сталинеи Маленковеи пурамах ленинградски актив хIалакьяр. Бехк боацаш дIабаьлар Московски организацеца дукхха боккхий партийни, советски, боахама болхлой, хIаьта, тхона хов, Ленинградерча новкъосташта а цу тайппара из хала хиннилга.

Ерригача вай парте, дерригача вай халкъо чIоаггIа харцахьа лоархI, йоах нов. Демичева, культ личности йолча хана законах доацаш а бокъо йоацаш а леладаь гIулакхаш. Москвичаша эгIазалца ювц антипартийни группа, хIаьта эсалалца юкъера баьнна Молотов, Маленков, Каганович вай ленински парте мугIараштa юкъера дIабахара хьакъехьа съезда делегаташа енна предложенеш йизза хьал а лоац.

ХХ-гIа съезд хинначул тIехьагIа, къаьстта а хIанз, Москве а иштта Ленинграде а, партийни активашка, къахьегамхой собранешка дIадех И. В. Сталина кIий чулатта саркофаг мавзолеера арайоаккхилга. ДIахо из цига витар нийса хургдацар.

Владимир Ильича цIерахча завода болхлой, инженерий, техникий митинге массава раьза а волаш тIаийцача резолюце чулоацам Iобеш нов. Демичева:

«Вай завода болхлой митингашкеи собранешкеи дуккхаза а къамаьлаш даьд Владимир Ильича. Болхлой доттагIчун, хьехархочун, баьчча безаме сибат вIалла дицлац вайна. Цхьаккха саг ца хиннача тайпара цIена дог долаш, денал долаш, тешаме хиннав Ленин. Тхона дика хет XXII-ча съезда берригa болх сийлахь-йоккхийча ленински идеяшца дIахьош, вай парте керда Программа Владимир Ильича васкет кхоачашдеш йолаш. Завода коллективо массава раьза а волаш къоабалбу Сталина культ личностии цунах юхедиса гIулакхаши дIадоахаш Центральни Комитето баь болх.

Сталина кIий чулатта саркофаг мавзолее хьамсарча Ленина уллув лоаттаелга мегаргдоацаш лоархI оаха, хIаьта из саркофаг сийлахь-воккхача Ленина Мавзолеера араяккха аьнна вай парте лакхехьарча органга XXII-ча съездага предложени а лу».

Уж тайпа резолюцеш — дукха я, йоах ораторо. Ленинградски новкъостий предложени — из я вай столицерча коммунистийи къахьегамхойи предложени.

Дош лу Грузе Компарте викала нов. **Г. Д. Джавахишвилена.** Укх воай XXII-ча съезде, аьлар цо, вай тIаэц вай дерригача халкъо голосовани яь а наха дага лаьтта дика мел дараши цар уйлаши чулоацаш а йола коммунизм хьалъяра программа. Къахьегама коталонаш яхара вай массане а хьинари денали ураувттаду Программо.

Съезде бе боаггIача тайпара мах баьб шоай бIеха уйлаш кхоачашъяр духьа парте доал шоай бе а делла, культ личности йолча хана хинна, ленинизма моастагIал дола методаш юхаметтаоттае гIийртача Молотова, Маленкова, Кагановича, кхычар антипартийни группа. Культ личностаца дувзаденна мехка эттача хьало хьахулийташ хиннад законах доаца, бокъо йоаца, съезде цIераш яьха дуккха цIи хеза партеи паччахьалкхени деятелаш боабаь дола гIулакхаш. Цу хьалах пайда а эцаш, шоай бIеха гIулакхаш леладаьд дуккхача авантюристаша. Центральни Комитета членашта, дуккхача новкъосташта ховш да Грузе партийни организацена даьнна доккха зулам.

Грузински партийни организаце, йоах нов. Джавахишвиле, йизза къоабал а ю, хьал а лоац Сталина дакъа мавзолеера кхыча моттиге дIадахьара хьакъехьа ленинградскии московскии делегацеша енна предложенеш.

Вай парте Центральни Комитета гонахьа айхха кхотабеннача Грузе коммунисташа мел эшар дергда парте XXII-ча съезда — коммунизм хьалъерий съезда решенеш дика кхоачашъяр духьа.

ЧIоагIа уйла тIаяхийта ладийгIар делегаташеи хьашашеи 1902 шера денз КПСС член йолча **Д. А. Лазуркинас** (Ленинградски партийни организаци) даьча къамаьлага.

Аз массе оагIорахьара, йизза хьаллоац нов. Спиридоновеи укхаза къамаьлаш даьча вокх новкъосташеи енна Сталина дакъа Ленина Мавзолеера дIадахьара предложенеш, аьлар Лазуркинас.

Къона йолаш денз Владимир Ильич Ленина кулгалца дIаболабир аз сай болх, цунгара Iомалора со, цо тIадехка гIулакхаш кхоачашдора аз. Женеве Ильич волчара се дIайодача хана, сайх ткъамаш доахкаш санна хетар сона. Парти са санна дукха езаш, тхоца, революционерашца, да санна Iы мерза, тхоах хIаравар чIоагIа лоравеш хьалкхевеш хиннача везача Владимир Ильич Ленина сибат яллалца са дег чу дисар. Цу гIулакхо тха лоIам чIоагIбора, сийлахь-доккхий парте гIулакхаш бахьан долаш лоаттабеча къовсама деган ураувттадора.

ТIаккха 1937 шера дуккхачарна кхаьчар тIакхаьчар сона а, йоах дIахо нов. Лазуркинас. Се лаьца чуеллача хана а сайна тIехьашкахьара набахтен наIараш дIакъовлаеннача хана а (уж духхьашха дIакъовлаш яцар, паччахьа волча хана дуккхаза хиннаяр со набахта а ссылкашка а) сайл чIоагIагIа парти дагайоаллар сона, къаьнара большевикаш чу хIана бехк кхетадацар аз. Цхьаь цхьан минута — шин шуи ах шуи доаккхаш набахта йоаллаш а тIаккха лагереи цул тIехьагIа ссылкеи (17 шу даьккхар аз цига) дIаяхийтача хана а, цIаккха а Сталин бехке вацар аз цу хана. Аз чIоагIа лоархIар Сталин. 1934 шу хьатIакхаччалца цунна сий дола хIамаш карагIдийннилга ховра сона.

ТIаккха цхьаккха бехк ца хиннарг а лаьрхIа, со цIаера. Со мукъаяьлар парте ХХ-гIа съезд йолаеннача хана. Духхьашха ховш цу хана хайра сона Сталинах дола бIеха бакъдар. ХIаьта хIанз, XXII-гIча съезде, партена юкъе даь а Сталина ховш хинна а зуламереи къизеи гIулакхаш гучадахарах деш дола къамаьлаш хьахозача хана, — со бокъонца, масса оагIорахьара раьза я мавзолеера Сталина дакъа арадаккха аьнна еннача предложенешта.

Сталина даь доккха зулам, вай дикагIа бола дуккха нах боврах, бокъо йоаца гIулакхаш леладарах, наха суд йоацаш топаш етташ, бехке боаца нах набахта бехкаш лийнна хиларах даьлла Iац. Алхха цу хана партена юкъеэтта хинна хьал Ленина дага хинначоа вIалла тара а хиннадац. Из Ленина уйлашца тарлуш хиннадац.

Сона хет, йоах нов. Лазуркинас, вай дика Владимир Ильич, наха юкъе эггара толашагIа вола саг, хьалхагIа дIаяхача хана, 1934 шерага кхаччалца, дика лаьтта вале, хIаьта а, Ленина лалла, хила мегаргвоацачоа лалла, хила йиш яц.

Ленинградски, московски делегацеша, Украинаи Грузеи Компартей делегацеша тIадиллараx новкъоста **Н. В. Подгорне** делегаташ хьажийта юкъейоалаю КПСС XXII-гIча съезда соцама е проект:

Советски Союза Коммунистически парте XXII-ча съездо соцам бу:

1. **Владимир Ильич Ленин** — Коммунистически партии Советски паччахьалкхеи хьаяь лерггвоаца дерригача дунен къахьегамхой баьччеи хьехархои вицца валийта Кремла пена юхxе ЦIеча Майдане йилла мавзолей тIехьа тIайоагIача хана а иштта цIи йоаккхаш хийла:

Владимир Ильич Ленина Мавзолей.

2. Нийса доацаш лоархIалда дIахо йодача хана И. В. Сталина кIий бола саркофаг мавзолее уллийтилга, хIана аьлча культ личности йолча хана Сталина цIенхаштта Ленина васкеташ телхадар, Iаьдалца цо наха зуламаш дар, хьаьналча советски наха цо дуккха Iазапаш дар, царех тарра кхыдола гIулакхаш леладар бахьан долаш цун дакъа чудола кIий В. И. Ленина мавзолее дIахо алийта йиш йоацаш хулийт.

Е соцам шевар раьза а хинна тIаэц.

Цул тIехьагIа КПСС Уставах долча хувцамех Ф. Р. Козлова доклад дIахо йийцар съезде.

Вай парте XXII-гIа съезд, йоах КПСС Алтайски крайкома хьалхарча секретара нов. **А. В. Георгиева,** болх беш я дерригача халкъа цIаккха ца хиннача тайпара политическии къахьегамеи хьинар айденнача хьале. Советски халкъо доккхал а деш оал цох коммунизм хьалъерий съезд, аьле. Вай съезд халкъа ираз бахьан къовсам лоаттаберий сийлахь-йоккха форум я, заман Iалаьмате доккха хIама да.

Ерригача партецеи халкъацеи цхьана вай цхьа барт болаш харцахьа лерхI партена духьаларча группо мехка тийшаболх беши из бохкаши даь гIулакх. Оаха хьаллоац Молотовна, Кагановича, Маленковна, вай парте мугIараштa юкъе моттиг яц, аьнна енна предложени.

Сталина культ личности йолча хана гIожача тайпара телхаьй парте вахара ленински нормаш, цо ший хьаштдари законах ца доагIари деш моттигаш хиннай. Тха делегаце чIоаггIа хьаллоац Сталина дакъа мавзолеера ара а даьккха, кхыча моттиге дахьарах йола предложени.

Алтайски партийни организаце цхьа барт а болаш могаю КПСС Устава юкъе хувцамаш дарах нов. Ф. Р. Козлова доклада тIа оттаяь положенеши выводаши.

Новкъоста Георгиева дIахо дувц целина караерзаеш коммунистий керттера лоархIам хиларах, ялат чIоагIа хьувкъийтача мастерийи хьайбай боахама дикагIа болча болхлойи — съезда делегатий цIераш йоах. Целине дика чIоагIъеннай юххьанцара партийни организацеш, чIоагIбеннаб коммунистий лоIам, лакхденнад хьинар. ХIама ца эшшаш кхо миллион гектар гаргга баьхи къовхьехи дола лаьтташ карадерзадаро йиш хилийтар культураш дIаювш дола лаьтта 1953 шера хиннaчул 1,7-зза дукхагIа шерде. Из бахьан долаш Даьхенга кхаьчад дуккха дарегIа ялат. Керда лаьтташ карадерзадалехьа пхе шера Алтаяс юккъера лаьрхIача ше а паччахьалкхенна лора 49 миллион пунт ялат, хIаьта баьш аьхачул тIехьагIа пхе шера колхозашеи совхозашеи хIара шера лаьрхIа паччахьалкхенна дIа а лу дохка а дохк юкъера хьайийцача 245 миллион пунт ялат. Цу хана чухь лакхденнад хьайбай продукташ йоахилга а.

Нов. Георгиева дувц дIахо йодача хана ялата боахам лакхбара декхарех, лаьттагIа дикагIа пайда эцара хьокхамаш доаладу. Края колхозашеи совхозашеи хьатIадоагIача шера хьажкIаш 80—100 эзар гектар дукхагIа юврргья. ЦIена параш практически лаьрхIача хургдац, ялат дIадувча лаьтто 76 процент дIалоацаргда, 200 эзар гектар дукхагIа а дуврргда. ДIахо а ебае лерхIаш, доакъара кхеш ялата лаьрхIа 250 эзар гектар дукхагIа дIаюврргья.

Оаха, йоах нов. Георгиева, йизза хьаллоац партийни балха тIехьа общественни хьисапе кхы тIа а дукхагIа гIулакхаш дарах йола нов. Ф. Р. Козлова доклада тIара положени, края партийни комитеташта шоай декхар гу къахьегамхой инициативеи самостоятельностьи дIахо а дегIайоалаярца, коммунистий хьинар кхы а лакхдарца.

Парте ХХ-гIа съезд хинначул тIехьагIа краевой партийни организацена 26 эзар коммунист тIакхийттав. Цу хана чухь мах телаш болх беш бола партийни болхлой 400 саг кIезигбеннаб. Вахаро ше оттадир тхо партийни балха тIа общественни хьисапе деш дола гIулакхаш шерде. Края партийни комитеташка болх беш 150 совгIа штатах йоаца отдели штатех йоаца комиссии я, общественни хьисапе болх беш политически просвещене 145 кабинет я, парте крайкоме, обкоме, райкомашка, горкомашка ва штате воаца 1200 инструктор, 2700 лектори консультанти.

Края партийни организацешка администраце беча балха тIахьожам лоаттабеш 1600 комисси я. Царна юкъе ва 7400 саг, Алтая лоамашкара Iалама рузкъаш тахкара а карадерзадара а Iилма-тохкама институт йилла а йилла, общественни хьисапе болх беш я. Алтая коммунистийи берригача къахьегамхойи цIерах парте XXII-ча съезда дош лу оаха, йоах новкъоста Георгиева ше къамаьл даь воалаш, вай мехка коммунизм хьалъяра сийлахь-доккхача гIулакха тхоай ерригa уйлаш, тхоашта ховр, тхоай берригa низ дIалургба оаха.

Трибуна тIа ва Казахстана Компарте ЦК шоллагIа секретарь нов. **Н. Н. Родионов.** Ленински революционни традицеш, ленински стиль йолаш я вай съезд, йоах цо. Воашта хьалхашка дийнна Ленин хьагIотташ санна из воашка кхайкаш санна, цо шийна тIехьа дугаш санна да вай гIулакх. Сталина культ йоха а яь партийни вахара ленински нормаш юхаметтаоттаяьча КПСС ХХ-ча съезда решенеш раьза йолаш тIаийцар партеи дерригача халкъои. Духхьал фракционерий — раскольникий зIамигача кучкилга — Молотовна, Кагановича, Маленковна, Ворошиловна, Булганина, антипартийни группа кхыча доакъашхошта мара ца езалуш йисанзар ХХ-ча съезда решенеш. Партена чIоаггIа чов е кийчлуш бар уж, цар хьежайора, уж хIама тоха гIертар халкъа дега юккъе — Центральни Комитета ленински наькъаца хьалхле лелаераштa.

Парте ленински курс котъяьлар, йоах дIахо нов. Родионова. Съезде цхьаккха а делегат вац фракционераша партена духьала леладаь гIулакхаш харцахьа ца лерхIаш. Цу группа зулманерча гIулакхех дувцачоа дерригаш а цхьа барт болаш тIехьа да тхо, отступникашта доаггIача тайпара нийса таIазар дар дIа а дех оаха. Царна моттиг яц вай сий долча коммунистически партена юкъе.

Казахстана партийни организаце делегаце ерригача съездаца цхьана оаха чIоаггIа хьаллоац Сталина дакъа мавзолеера арадаккха, аьнна ленинградцаша енна предложени. Из предложени нийса я. Нийсхоно дIадех Сталина дакъана кхыйола моттиг ялар. Иштта я берригача коммунистий уйла.

ХХ-гIа съезд хинначул тIехьагIа ерригача парте вахар чухь санна, Казахстана партийни организаце вахар чухь а доккхий хувцамаш хиннад, аьлар дIахо оратора. Цу шерашка Казахстана коммунистически партена 100 эзар гаргга саг тIакхийттав, кердача опытах болх бу цо. Республике Iалаьмате боккха болх баьб целина караерзаеши промышленность дегIайоалаеши. ЧIоаггIа дог гIоздаьнна дийцар парте Центральни Комитета документаш — КПСС Программаи Уставеи проекташ. Къахьегамхоша доккхал ду ший партех, цун саг цецвоаккхаш йолча йоккхача планех, цун хьалхленца коммунизма программа кхоачашъе лоIам болаш а къовсам лоаттабе кийча болаш а ба уж. КПСС кердача Уставо тохкам баь чIоагIъю укх тIеххьарча шерашка Iайна партийни строительства Iалаьмате йIаьхий опыт, кердача лагIа тIа даьккхе лакхду большевизма организационни Iилма.

Партийни балха тайп-тайпарча формех дувцаш нов. Родионова белгалдоаккх, республика парторганизацешка администраце боахама балха тIахьожам лоаттабара бокъонаш чакхйоахаш республике ялх эзар совгIа комисси хилар. Царна юкъе ва 25 эзар совгIа коммунист. Партийни тIахьожама керда формаш чIоаггIа юкъеяхай вахара, шоаш эшаш хилар дизза хьахьекхад цар. Партийни комиссешка болх беш 1700 совгIа штате воаца инструктор ва хIанз. Берригача коммунисташа могаю хоржамий органаш хан-ханнахьа кердаяхарах йола КПСС Устава положени. XXII-гIа съезд хула ха тIакхоачаш партийни органаш харжаро хьахьекхар из положени вахар чухь эшаш хилар. Республика горкомаштеи райкомаштеи 46 процент, хIаьта обкомашта — 50 процент керда нах юкъебахаб.

Казахстан кхоачалургйоаца торонаш йола республика я, йоах дIахо Родионова. Iалаьмате дукха рузкъа да цун лаьттагIа доаллаш. Ший бахьан доацаш аьннадац Н. С. Хрущева цунах Iалама рузкъай тамашера кладовой я из, аьнна. Экономика Iалаьмате чIоагIа а массе оагIорахьа а дегIаяра хиланза дарг мел доацар да укхаза. Iаьржа металлурги дегIайоалаеча дика лоархIам болаш хила декхарийла я республика. Цунна могаргда мехка чухь эггара дарегIа дола рудаи металли дала. Казахски ССР-е дарегIа йола электроэнерги дуккха яккха торо я. Казахстана рузкъаш карадерзадара эггара а аттагIа да, уж дахаро йиш хулийтаргья общественни къахьегам кIезигагIа дIа а бохийташ боккха пайда эца. Сийлахь-йоккхача коммунистически похода фронте Казахстан декхарийла я ирa мухалеш яха. ХIара шера 120—130 миллион тонн аьшка руда, 30—35 миллион тонн болат, 40—50 миллион тонн мехкдаьтта, 140—150 миллион тонн кIор, 200 миллиард киловатт-сахьат электроэнерги, 2 миллиард пунт товарни ялат — иштта я Казахстана торонаш, иштта да коммунизма материально-технически база хьалъеча цун дакъа. Доккхача гIулакхашта тIехь хьалъайю Казахстан парте. Казахстанций къахьегама низо советски мехка дерригача халкъий низаца дIа а ийна, Даьхен сий доаккхаргда кердача толамашца.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

Городе Грозне, Сталински района, пос. Кирова НГ ТЭЦ цIен № 1, кв. 15 вахача **Марков** Иван Николаевича суде лу городе Кизляре, Кизлярски района, Ново-Кахановски хуторе яха гражданка **Макарова** Мария Тимофеевна ше йитарах дола дош.

Дош дувцаргда г. Кизляра халкъа суде.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, Сталина улица, 15, Телефонаш: редактора зам. — 2-07-01; бехктокхама секретара — 2-45-48, партийни вахарен, экономикан, письмойи отделий — 2-25-72; корректорске — 2-30-91;

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Сталина, 15, Телефоны: зам. редактора — 2-07-01; ответственного секретаря — 2-45-48, отделов партийной жизни, экономики и писем — 2-25-72; корректорской — 2-30-91.

1918 шерарча 11-ча августа цIерах йола типографи, г. Грозный, Револоце проспект, 30/3.

Типография имени 11 августа 1918 года, г. Грозный, проспект Революции 30/3.

СФ03155 Заказ № 5934

ОЕРДАЛО

4-гIа оагI. 2 ноябрь, 1961 шу.